

VÄLIS-EESTI

NR.7

JUULI

1939

*Ka puhkaval
olete teadlik
kogu maailma
sündmustest.*

Lugeses

UUS EESTI

PÄEVAUUDISEID

Tellides maksab «UUS EESTI» esimesel veerandaastal kr. 5.—, edasi iga kuu kr. 1.50. Välismaale kr. 5.— kuus.

VÄLISEESTLASED!

„PÄEVALEHTE“

LUGEDES OLETE ALATI KODUMAA SÜNDMUSTEST TEADLIKUD.

KINDLASTI HUVITAVAD TEIE LAPSI EESTI LASTE LOOMINGUD. SELLEKS TELLIGE OMA LASTELE KORD KUUS ILMUV LASTE AJAKIRI

„LASTE RÕÕM“

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSTE

KAUDU ON TEIL VÕIMALIK SAADA KÕIKI EESTIKEELSEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNAPLAANE JNE. KÕIGI EESTIS ILMUVATE AJAK. PEALE TELLIM. VASTUV.

TALLINNA EESTI KIRJASTUSÜHISUS
TALLINN — EESTI PIKK T. 2

VÄLIS-EESTI

Juuli, 1939

Nr. 7

11. AASTAKÄIK

Überrahvustumise kiirus Ühendriikides.

„Ülemere-siirdujad vahetavad ainult taeva oma pea kohal, mitte meele.“

Oscar Loddy.

S. a. märtsikuu „Välis-Eestis“ hr. B. Nurmisen, võttes sõna minu kirjutuse kohta l. a. oktoobrinumbris, avaldab mõtteid, nagu oleks eestlaste überrahvustumise kiirus P.-Am. Ühendriikides siiski suurem, kui seda väitsin mina. Tema artiklist isegi ilmnes, nagu oleksin mina sealsete eestlaste überrahvustumisohtu üldse eitanud.

Eelkõige olen hr. Nurmiseniga ühel nõul selles, et niisugune olulise tähtsusega küsimus vajaks veelgi mitmekülgsemat valgustamist ja käsitlust Ameerika eestlaskonna otseseilt esindajailt, organiseerijailt ja ühendajailt. Ainult siis leitakse tõde, kui on sõelutud ja kaalutud kõik erinevad seisukohad ja arvamused. Ka näen, et kindlamat definitsiooni nõuab überrahvustumise mõiste ise. Allakirjutanule see tähendab niisugust assimileerumist, milles isik kaotab kõik olulised sidemed oma sünnipärase rahvusega, võttes omaks võõra rahva keele ja selle rahva moraalsed, ühiskondlikud ja usulised töökspidamised. Hr. Nurmisen aga näib assimileerumiseks nimetavat ka ainult naturaliseerumist, — käesoleval juhul Ühendriikide kodaniku õiguse omandamist, — mida laseb oletada tema lause: „Majanduslike olude halvvenemisega on ka überrahvustumise protsent

tunduvalt tõusnud.“ Üldiselt see ongi kooskõlas ka Ühendriikide asutise „Bureau of Immigration and Naturalisation“ andmetega, mis näitavad naturaliseeruvate isikute arvu tõusu eriti nendest aegadest, millal Ühendriikides hakati hädaabitöödele ja vanadusepensioni saamiseks nõudma kodanikupaberite esitamist. Naturaliseerumine seepärast veel siiski pole überrahvustumine, see on vaid juriidiline fiktsioon, kuna aga überrahvustumine tähendab ka psühholoogilist ümbersündimist ja -murenemist.

Ligi kaks tuhat aastat tagasi juba vana rooma luuletaja Horatius nentis: „Need, kes siirduvad üle mere, vahetavad ainult taeva endi pea kohal, mitte aga oma meele.“ Need sõnad pole kaotanud oma tõelisust tänagi. Kui sisserändaja viieaastase maalviibimise, kirjaoskuse, riigikorrast pealiskaudse ettekujutuse omandamise ja relvadekandmise töötuse põhjal tunnistatakse Ühendriikide kodanikuks, siis see veel ei tähenda, et ta võib, kätt südamele pannes, lõplikult unustada ja ära vanduda selle kodumaa, kus ta on sündinud ja kasvanud, oma noorusemälestused ja usulised kombad. Sellevõrra ei saa ta ümber sündida, muutada ka selleks soodsaimas ümbruses.

Mitte-anglosaksi tõugu väljarändajatele pole Ühendriikide elanikud kunagi olnud

eriti vastutulelikud ja sõbralikud. Puritaanid, kes esimestena XVII sajandil asustasid praegustest Ühendriikidest olulise osa, töid endaga kaasa ka inglise kultuuri kõigi selle tugevuste ning nõrkustega, — ja ka usu, et ainult nemad on Jehoovast äravalitud rahvas, — et nad on paremad kui ükski muu rahvas. Kuna teised rahvused pole suutelised tõusma nende tasemele, jätkub neil muile ainult põlgust. (Niisugust vaadet ja suhtumist on kinni naelutanud terve rida ameerika teadlasi- autoriteete, — prof. Siegfried, Mencken, Adamic, Jones j. t.).

Sellises mõtlemisviisis on anglosaksid endi üleolekut teistele rahvustele kohe algusest saadik tunda andnud. Esimesed kannatajad olid indiaanlased. Kui prantslased maa põhjapoolsetes osades päriselanikega sõlmisid sõprussidemeid, kujunes Inglise kolooniates hüüdlauseks: „Hea punanahk on ainult surnud punanahk.“ Näit. kapten John Mason a. 1636, seejärel, kui ta oli 700 elanikuga indiaani küla muutnud tule-roaks, kirjutas: „Jumal on meie kaitsja, ta põlgab meie vaenlasi, heites nad kõik tulisesse ahju.“ Oma naabreid prantslasi on anglosaksid alati vihanud. Prantslased nende silmis olid vaid „reetlikud paganad, kes janunevad verd ja kelle barbaarsus ületab metslaste oma.“ Iirlased, kes läinud sajandi algul hoogsalt hakkasid puritaanlastele Põhja-Ameerika mandrile järele tulema, samuti said kibedasti tunda nende kannatamatust. Põletati ja rüüstati iiri kloostreid, Bostonis ja Philadelphias korraldati iirlaste puistamisi (nn. anti-Irish riots) isegi niisuguses ulatuses, et kohalikud iirlased nende mõjul veel praegugi eriti kompaktselt hoiavad kokku poliitilistel valimistel. Anglosakside organiseeritud antagonismi on endi nahal küllalt tunda saanud ka teised suuremad rahvusrühmad — sakslased, itaallased, portugallased, neegrid j. t. Vastuastumiseks ka juutidele, kes praegu olevat „haaranud Ühendriigid kōrist“, ühe autori (Jones) järgi nüüd olevat tegevuses kuni kaheksasada organisatsiooni, kelledest igaühel on lipukirjaks maa säästmine juutide küüsi. Ja kuigi eestlasi Ühendriikides ka

hr. Nurmseni ütluse järgi on niivõrd vähe, et erilaadne antagonism nende vastu puudub, siis ometi on nad väljarändajad, kes koos teistega kuuluvad samasse väljarändajate kategooriasse.

Kui 18. sajandi lõpus Põhja-Ameerika mandril loodi uus riik, siis selle loojad, kelle hulgas nii mõnigi oli läbi imbunud Voltaire'i, Diderot' ja Rousseau mõtetest, tõesti tahtsid põhiseadusega kindlustada üheõigustlust kõikidele rahvustele. Ameerika pidi kujunema kõikide rahvaste päranduseks. Juba maa iseseisvumisele ja riigi rajamisele aitas kaasa julgeid mehi igast rahvusest, — nii inglise džentlmen Washington, saksa vabatahtlik von Steuben, prantslane-aristokraat Lafayette, poolakas Pulaski, iiri kindral Sullivan ja juudi idealist Haym Salomon.

Korra, läinud sajandi lõpus, juba näiski, nagu oleks Ühendriikide loojate idealistlik soov täide minemas. Armastus sisserändajate vastu löi lõkkele, Ühendriike hakati nägema kodumaana kõigile soovijaile, kes siin kõik võiksid vabalt hingata ja nimetada end ameeriklasteks. Selle ajajärgu mõtteviisi kujukaks kajastuseks on ka Prantsusmaa kingina New Yorgi sadamasse püstitatud vabadussamba jalal olevale plaadile jäädvustatud pühendus:

„Give me your tired, your poor,
Your huddled masses, yearning to
breathe free,
The wretched refuse of your teeming
shores.
Send these, these homeless, tempest-
tossed to me, —
I lift my lamp beside the golden
door.“
(„Anna mulle kõik oma väsinud, oma
vaesed,
Oma põrmus massid, kes tahavad
hingata vabalt,
Armetud jätted su tulvil randadelt, —
Need kodutud, tormist vintsutatud, —
saada kõik need mulle, —
Selleks vaid hoiangi lampi kuldse
värava suul.“)

(Vabadussambaks on nimelt tohtusuur tungalt kandva naise kuju).

Samaselt, nagu kõigil muilgi inimlikel sentimentidel Ameerikas, nii olid ka sellel, näiliselt küll idealistlikult mõeldud „meelemuutusel“ oma puhtmajanduslikku laadi põhjused. Ohutatud majanduslike ja poliitiliste vabaduste lubamisest, miljoneid kehvikuid Euroopast voolas Ühendriikidesse, kus aga sisserändajaid ootasid ees vaid pettumused. „Ekspluateeritud miljonid satustid siin, „ümberrahvustumise“ katlas, vaid uude majanduslikku orjusse, kusjuures neil jäi lohutuseks vaid teadmine, et nad olid saanud ronida välja vanast põrgust,“ ütleb selle kohta Ühendriikide lugupeetumaid publitsiste William Allen White. Demokraatliku üheõigusluse asemel väljarändajad leidsid eest klassidesse stratifitseeritud ühiskonna, mis rajanes jõukuse, põlvkondade vanuse ja — anglosaksi päritolu eelistamisele, milline ühiskond kõrgilt keeldus igasugusest seltskondlikust läbikäimisest uustulnukatega. Sisserändajad olid küll teretulnud tööorjadena, inimestena aga mitte. Riik, põhiseaduse põhjal, siirutas uustulnukaile käe küll selles, et teatud aeg möödunud, andis neile kodanikuõigused, muud kaaskodanikud aga tunnistasid neid endiga võrdseiks vaid valimispäevadel. Sellises olustikus on sisserändaja veel praegugi sunnitud otsima seltskondlikku meelelahutust ja tarbe korral ka moraalset ja rahalist tuge eeskätt vaid omaenda kaasmaalaste ringidest.

Seega peaks olema mõistetav, miks Ühendriikides kuni tänaseni pole suudetud luua ühist rahvust ühise kultuuri ja ühiste püüetega. Vähese seltskondliku ja ühiskondliku läbikäimisega elanikkonna mõnikümmend rahvusrühma kehvadel aegadel pealegi on ühte sulamas veelgi aeglasmalt. Enne Maaailmasõda, millal Ameerikas jätkus tööd kõigile, polnud võõrastevastane antagonism ameeriklaste seas kuigi aktiivne. Viimasel paarikümnel aastal aga, millal igas sisserändajas nähakse eeskätt võistlejat tööturul, on olukord ses suhtes põhjalikult muutunud. On tekkinud terve rida organisatsioone, kes levitavad sisserändajatele vaenulist propagandat ajakirjanduses ja taotlevad „vabadusi“ piiravate

seaduste läbisurumist Ühendriikide kongressis. Üks niisugune, mis kongressile äsja esitati (H. R. 5134), näeb ette kõikide välismaalaste varustamist näpupassidega ja nende saatmist kontsentratsioonilaagritesse või ka otse maalt välja.

Hr. Nurmseni kirjutise lugemisel aga jääb mulje, nagu kuuluksid siinsete „äravalitud“ rahvuste hulka siiski ka eestlased, kuna eestlased ikkagi kiiresti ümber rahvustuvad. Kui see aga tõepoolest oleks nii, siis jääks arusaamatuks, miks kõikjal Ühendriikides, kuhu on asutatud eesti seltsed, eestlased siiski innukalt käivad koos, pühitsevad kodumaa tähtpäevi, laulavad kodumaa laule, pühitsevad isegi Miina Härma sünnipäeva jne. Hõlpsasti ümberrahvustuvail inimestel seevastu neid „nõrkusi“ ja kalduvusi ju ei oleks, — nende koht oleks sellistes puhtameerikalistes seltsides nagu Odd Fellows, Knights of Pythias, Elks, Mooses, the Daughters of American Revolution jt. On küll tõenäolisem, et eestlased on asutanud oma seltsid ja võtavad nende tegevusest osa sellepärast, et nad ei või kergesti ümber rahvustuda. Tuleb uskuda ikkagi Horatiuse ütlust, et ei saa niisama kergesti muuta meelt, kui on vahetatud taevast pea kohal.

Eestlasi Ühendriikides on liig vähe selleks, et nende ümberrahvustumise küsimusi oleks lähemalt uuritud. Meie hõimuvendade soomlaste assimileerumise kohta, kuna nende arv on märksa suurem, juba aga leidub pikemaid uurimusi. Ja ühiste psühholoogiliste ning rahvuslike joonte tõttu eestlastega võib neid uurimusi teatud määral pidada mõõduandvaiks eestlastegi suhtes. Prof. Siegfried'i järgi soomlased, olles tugevad individualistid, on väga visad assimileeruma. Nende ridade kirjutaja, elades kaksikümmend aastat linnas, kus kohalik soomlaste asundus on suur ja vana, on võinud märkida ümberrahvustumise tunnuseid esimese ja teise põlve soomlaste juures üpris vähesel arvul. Umbes sama nähe ilmneb ka sakslaste juures, keda hr. Nurmsen ja teised miskipärast peavad kiiresti ümberrahvustuvaiks. Prof. Siegfried aga on leidnud, et sakslased Ühendriikides

rahvustuvad ümber väga aeglaselt. Ta tsiteerib juhtumeid, kus sakslased siin pole kaotanud oma identsust seitsme sugupõlve kestel.

Kui eestlane Ühendriikides otsib läbikäimist oma kaasmaalastega ja selle puudumisel eeskätt ikkagi soomlastega, siis toimub see vaid sel põhjusel, et ta ei saa ja ei taha kohe koduneda võõra ümbrusega. Sest kodumaal ta oli kasvanud korralikus, kõrge kultuuriga ühiskonnas, õiglusetunde ta oli imenud enesesse emapiimaga, vastutulelikkuse ja korralikkuse oli temasse istutanud kool, ja kirik — luteri usk omalt poolt õpetas temale moraalselt perfektsust, kaastunnet ja õiglust kui kristlase alalisi kohustusi. Ühendriikides ta aga leidis eest korralikkuse ja korra asemel kaootilise paabeli, õigluse asemel ahnuse, kusjuures ka seltskondlik läbikäimine oli rajatud vaid rahalise kasu alustele. Laulu ja teisi kultuurhuve siin asendasid pallimäng, kõmuline ajakirjandus oma liialdava tähelepanguga roimadele ja erootilistele ebaloomulikkustele. Nii majanduslikult kui seltskondlikult lahutas uustulnukat vanadest jänkidest ületamatu kuristik.

Neil põhjustel võib kindlasti nentida, et tänapäeva Ameerikas esimese põlve eestlane ei rahvustu ümber, ei assimileeru eales, ta kannab kodumaad oma südames oma päevade lõpuni. Hea näite sellest väliseestlase suhtumisest leiame muuseas ka „Vähi-Eesti“ k. a. märtsinumbris (lk. 73), kus loeme eestlasest, kes vahetult 54 aastat oli elanud Uus-Meremaal, seal abiellunud inglannaga, seetõttu koduseks keeleks saanud inglise keele ja seega väliselt oli täielikult ümber rahvustunud. Aga kui ta haigena, meelemärkuseta oli voodis, sonis ta — eesti keeles. — Inimese alateadvuses kustutamalt peituvat mina ei saa petta nii hõlpsasti, kui arvavad sellega tulevat toime ümberrahvustumise apostlid.

Muidugi see, mis käsitletavas küsimuses on õige esimese põlve väljarändajate suhtes, ei pea enam paika nende laste ja lastelaste kohta. On võimalik, et eestlaste lapsed kaotavad oma rahvuslikke tunnuseid isegi kiiremini kui teiste, suuremate siinsete rahvuste liikmete lapsed. Pole siiski soovitatav, et ka teise põlve ameeriklastenad jätaksid unarusse oma vanemate rahvuse ja kodumaa. Teadlikkus sellest annab noortele moraalselt tuge ja teeb nendest ka paremaid Ameerika kodanikke. Aga nende, teise põlve ameeriklaste probleemi käsitus enam ei kuulu käesoleva kirjutuse raamidesse.

Eestlane, kes on endale loonud kodukolde ja võtnud kodakondsuse Ühendriikides, ei kaota oma hinge (ja sellega kõike) siis, kui ta mõistab, et hoolimata oma ühiskondlikest, poliitilistest ja majanduslikest pahedest Ühendriigid pakuvad korralikule kodanikule elamisvõimalusi siiski rohkem määralt. Seepärast oma uuele kodumaale võlgneb naturaliseeritud kodanik kodaniku truudust ja kohustusi, kuid ühtlasi ta võlgneb oma vanale kodumaale armastust. Parema ja õnnelikum Ameerika kodanik on ta siis, kui ta peab meeles, kes ta on. „Kadakas“ on alati naeruväärne. Ja eestlasliku iseteadvuse säilitamiseks aitavad tõhusalt kaasa kontakt kaasmaalastega ja eesti ajakirjanduse ja kirjanduse lugemine.*)

Fitchburg, Mass., U. S. A.

*) Käesoleva kirjutise täiendusena märgin siin veel analoogilist ainekku käsitlevat kirjandust: Prof. Andre Siegfried: *America Comes of Age*, 1928; Louis Adamic: *My America*, 1938; L. Adamic: *Aliens and Alien-Baiters*; Harpers, Nev. 1936; H. M. Jones: *Men — not Cattle*, *The Atlantic*, April 1939; B. W. O'Reilly: *We Change Our Skies*, Harpers, 1936; W. Irvin: *The Pleasure of Hate*, *Survey Graphic*, June 1936; W. A. White: *A Puritan in Babylon*, 1939; H. L. Mencken: *Prejudices*, Fifth Series.

Soome meremisjoni tegevusest eesti meremeeste keskel 19. sajandi lõpul.

Dr. Oskar Kallas'e dokumentide ja kirjavahetuse andmeil.

Aprillikuu numbris avaldatud artiklis oli minul juhuse mainida Soome meremisjoni aastakümneid kestnud tegevust eesti meremeeste kasuks; meie lugupeetud kultuuritegelase dr. Oskar Kallas'e lahke vastutulek on minule vahepeal võimaldanud pilgusheitmise tema vastavasisulisest dokumentidesse ja kirjavahetusse; siit nüüd selgub, et ebamääraste „aastakümnete“ asemel võime meie täpselt määrata aja, millal algas Eesti-Soome koostöö Soome meremisjoni tegevuse alal ja millal nimelt ka algas Soome meremisjoni aastakümneid tänaseni kestnud abi eesti meremeestele. Esimesed ürikud, mis olid adresseeritud „Postimehe“ toimetusele (ja praegu sealgi arvatavasti puuduvad), ei ole küll kättesaadavad ka dr. O. Kallase materjalide kaudu, aga dr. O. Kallase ise mäletab kogu asja alguse langevat 1893. a. lõpule, mis on ka väga tõenäoline, kui jälgida esimeste olemasolevate materjalide ja kirjavahetuse sisu. Niisiis seisab Soome meremisjoni, milline asutis pühitseb tuleval aastal oma 65-aastast kestvust, eesti meremehi meenutav tegevus keset 46 aastat, võides a. 1943 pühitseda 50 aasta juubelit. Loodame siis, et selleks juubeliajaks on eestipoolselt korraldatud kõik, et Eesti võiks olla Soomele enam-vähem vääriliseks partneriks meremeeste hooldamise alal, ja loodame, et see küsimus korraldatakse nimelt käsilähes Soome meremisjoniga, loomata selleks uusi asutisi, kuid tarbekohaselt laiendades olemasolevate eesti asutiste tegevust ja maailmavaatelist alust.

Esimese eesti meremeestele pühendatud ajaleheartikli kirjutamise au kuulub dr. O. Kallasele („Eesti meremeestest“ — „Postimees“ nr. 72,

2. 4. 1894). Aasta hiljem ilmub samas lehes (nr. 90, 24. 4. 1895) New Yorgi Soome meremeestekodu juhataja pastor *Väinö K. Durchman'i* (hilisema perekonnanimega *Turkanheimo*) üleskutse: „Minu suguvendadele Eestis“ (dr. O. K. tõlkes), mille soomekeelne originaal Tallinna meremuuseumi asutamisel annetati saaja poolt sellele asutisele kui mitmeti huvitav ja soojasüdameline dokument. See dokument valgustab tolle soome pastori kokkupuuteid eesti lihtsate meremeestega, ta abitust, kuna tal ei ole neile midagi eestikeelset pakuda; juhuse toob talle mingi soome lehe, mille ristpaelaks on kasutatud „Postimeest“, siit leiab ta toimetuse aadressi, kirjutab ja leiab nii „Postimehe“ toimetuses dr. O. Kallase näol vastaja. Tänu sellele juhusele areneb kirjavahetus, areneb dr. O. Kallase eraabi ja lõppeks tegevus eesti avalikkuses eesti meremeeste varustamiseks eestikeelse kirjandusega Soome meremisjoni välisasutiste vahetlitalusel. New Yorgi Soome misjonikodus tekib isegi väike eesti raamatukogu.

Õp. V. K. Durchmani õhutusel asuvad teisedki soome pastorid Ühendriikides hoolitsema eesti kirjanduse kättesaadavakstegemise eest meremeestele, kasutades seejuures dr. O. Kallase abi ja pääsedes viimase kaudu oma vastavate üleskutsetega eesti ajakirjanduse veergudele. Nii avaldab „Postimees“ nr. 157 19. 7. 1896 Pensacola pastori *K. M. Hellin'i* kirja, „Eesti Postimees“ nr. 47, 2. 11. 1896 San Francisco pastori *R. Hernberg'i* üleskutse. Tänu soome pastorite vahendusele jõuab teateid teistestki eesti asunikest Eestisse, nii paar aastat varem Krim-

mist saabunud 7 perekonnast Dakotas („Postimees“ nr. 284, 20. 11. 1896, sama leht nr. 66, 21. 3. 1897) jne. Mainitakse esmakordselt eesti pastori H. Rebase tegevust Ameerikas eestlaste ja lätlaste keskel („Postimees“ nr. 284, 20. 11. 1896). Soome meremisjoni häälekandja „*Merimiehen Ystävä*“ (meremehe sõber), mis ilmub praegugi, rakendatakse eestigi meremeeste mainimise teenistusse ja nii mainitaksegi esimese eesti meremehe, kes külastanud New Yorgi Soome misjonikodu, Peet Hallikas't Orajõelt („Postimees“ nr. 26, 1. 2. 1897); „Postimees“ nr. 104, 12. 5. 1897, teatab „*Merimiehen Ystävä*“ kaudu saadud andmeil Hans Arro pääsemisest koos kolme soomlasega vene auriku „Kasbek'i“ hukkimisel. 27. 5. 1898 „Postimehe“ nr. 113 artikkel „Soome meremehed“ näitab, et eestlaste eest hoolitsemisel on tegevad viis soome misjoniasutist (peale varemmainitud asutiste veel misjonikodud Hullis ja Londonis).

Dr. O. Kallase isik on nii keskuks ka sellel meremeeste hooldamise töö alal Eestis, tema kaudu käib kogu tegevus, ja tema isiklik vastutulek ja hool on, mis tahab selle tegevusala välja aidata eraalgatusliku ja seega ikkagi piiratud abi raamidest suuremate võimalustega varustatud aktsiooniks. Ta leiab Audru õpetajas *von Holst'is* mõttekaaslase, katsub selle vaimuliku kaudu äratada huvi asja vastu Liivimaa konsistooriumis ja Venemaa ev.-lut. kiriku juhtivais ringkonnis, koostab selleks „Meremisjoni sõbra“ nime all pikema saksakeelse artikli „*Seemannsmission*“ ja saadab selle koos kirjaga 28. 1. 1897 Audrusse, pärides selles ise teateid Salatsi (Salis) praosti *Schlau* mingi sama ainet käsitava ettekande kohta. Nähtavasti aga ei ole huvi asja vastu Liivimaa pastorkonnas suur, dr. O. Kallas jääb isegi teadmatusse, kas see artikkel on kuski avaldatud või mitte. Mõlemad Audrusse saadetud dokumendid on aga ära kir-

jadena säilinud ja väärivad omaette avaldamist, mis alljärgnevalt (tõlkes) ka sündigu (I ja II):

I

Peterburis, 28. I 1897.

Kõrgesti austatud härra pastor!

Südamlik tänu Teie kirja ja kogu vaeva eest, mis Teie selles küsimuses olete näinud. Kasu sellest ei jää kindlasti tulemata.

Vastavalt Teie soovile koostasin mina aruande selle asja kohta. Võisin selles vaid seda korrata, mis ma juba „*Postimehes*“ olen ütelnud ja mis osalt ehk on tunginud ka läti lehtedesse — meie pastorkonnale tohiks see materjal aga uus olla, kuna ju väga vähesed neist loevad ajalehte selles keeles, milles nad jutlustavad. Talitage artikliga oma heaksarvamise järgi: olen ta kirjutanud suurima kiiruga, kuna olen üleni koormatud teiste töödega.

Kui see artikkel kuski trükki täheb, siis oleksin Teile väga tänulik, kui Teie minule saadaksite ühe eksemplari vastavast lehest ja samuti mainitud 3 soome pastorile.

Ploompuu kirjutab mulle ja palus artiklit, kuid pidin paraku keelduma, kuna mul praegu uut materjali ei ole. Kas ei saaks selleks mõndagi kasutada härra praost *Schlau* ettekandest?

Mis puutub üliõpilaste toetamisse, siis on asi väga täbar. Oleme ju õigusteta ja peame kartma, et näit. maja (konvikt) parajal juhusel „võetakse“ algotstarbe kasutusest. Rahasummasid on hõlpsam „kaitsta“. Muide, sissetulev summa on alles nii väike, et ei saa üldse veel juttugi olla konvikti asutamisest. Kui Teie oma vennale, ülemkooliõpetajale H. von Holstile Riiga peaksite kirjutama, siis palun Teid teda minu poolt sõbralikult tervitada. Olime tükk aega õpingukaaslased, ja ta on mul meeles hea kaasvõitlejana ja ausa iseloomuna.

Austusega O. Kallas.

II

MEREMISJON.

Nende ridade kirjutaja ütleb ette, et talle on teadmata, kas Venemaa ev.-lut. kirik on midagi teinud või teeb nende huvides, kes meremeestena viibivad väljaspool Venemaa piire, ja kuupalju. Alljärgnevalt on kõnet mõningatest eraviisilistest katsetest hoolitseda nende balti (eriti eesti rahvusest) meremeeste eest, kes viibivad väljaspool Venemaa piire.

Nende ridade otstarve on, seda asja tutvustada Venemaa luteri pastortele, neid sel viisil võib-olla asjast huvitada ja nii kogu ettevõtte rajada kindlamale alusele.

Soome luteri kirikul on hästi organiseeritud meremisjon, mida ülal peab riik. Mitmes sadamalinna (Euroopas ja väljaspool) on loodud meremeestekodud. Eesotsas seisab pastor, peetakse korrapäraselt jumalateenistusi; on korraldatud lugemistoad mitmekesiste ajakirjadega ja valikuga headest raamatutest; on olemas ruumid, kus võivad koguneda madrused, teised kaptenite jaoks. Jõulupuud kingituste jagamisega, ühise õhtusöögiga (raha selleks muretsetakse eraalgatuslikult) peavad aitama unustada võõrsilviibimist.

Pastor vahendab sageli kirjavahetust (rahasaatmist) kodumaaga; teatab ka korrapäraselt (soome ja vist ka rootsi keeles ilmuvale) kuukirjale „Merimiehen Ystävä“ (Meremehe sõber) meremeestest, keda ta on kohanud.

Sellele asutisele kuulub meremeeste usaldus ja publiku sümpaatiat. Meremeestekodusid külastatakse usinasti. Ja kui madrus ei peaks tulema pastori juurde, eks siis lähe pastor madruse juurde; nii tekib sõprus.

Balti meremeeste ainsaks „koduks“, kui nad väljaspool Venemaad maale astuvad, on madrustekõrts, kuid see ei rahulda igäüht, ja siis võetakse neid nende soome seltsimeeste poolt tihti kaasa nende „kodusse“.

Siin osutatakse neile soome pastorite poolt küll sõbralikku vastutulekut, aga enam ei suuda need neile pakkuda; puudub raha, et nõutada baltlastele lugemisvara, et neile näit. jõuluõhtul jagada kinke jne.

Kuivõrra meie kodumaalastel sellest puudus on, näitavad ehk kellegi balti kapteni sõnad, kes ühele soome pastorile kaebas pisarsilmil: „Jah, soomlased, need hoolitsevad oma vendade eest võõrsil; meie aga oleme kui vaeslapsed, meile ei mõtle keegi, kas elame või sureme.“

Et nüüd seda halba seisukorda pisutki parandada, avaldas pastor V. Durchman (New York) eesti lehes „Postimees“ (märts 1894) üleskutse, saadetagu temale eesti meremeeste jaoks, kes teda suurel arvul külastavad New Yorgi soome meremeestekodus, lugemisvara, et temal siis oleks eestlastele midagi pakkuda.

Ka lubab ta, et ta tahab meremeestele olla abiks nõuga ja jõuga, nii näit. vahendada nende kirjavahetust kodumaaga; ühtlasi palub ta meremeeste omakseid tähelepanu juhtida oma sugulastele jne.

Selle üleskutsega ühinesid teised, osalt pastor V. Durchmani, osalt „kellegi meremeestesõbra poolt kodumaal“ koostatud üleskutsed („Postimees“ 1894 nr. 72, 1896 nr. 157, nr. 254 j. t.), mis trükiti ära teistselki ajalehtedes. Paluti ka läti lehti, et nad asja tutvustaksid. Kas seda palvet täideti, seda pole käesolevate ridade kirjutajal kor-

da läinud selgitada. (Tulevikus tahetavat vastavate andmete põhjal „Merimiehen Ystävä’s“ ja „Postimehes“ korrapäraselt teatada, kes eesti meremeestest on kokku puutunud soome pastoritega.)

Menu ei jäänud saavutamata. Soome lugemislauad varustati mitmekesiste eesti lehtedega, saadeti sinna ka raamatuid ja brošüüre lugemiseks ja jagamiseks. Millise tänu ja rõõmuga seda eesti meremeeste poolt vastu võeti, sellest kõneleb pastor Durchman mitmes erakirjas.

Väga tunduv oli puudus piiblite, testamentide, lauluraamatute alal. Pöörduti palvega vastavate raamatute asjas Piiblikomitee poole Peterburis, kuid palve otsustati eitavalt, kuna komitee ei tohtivat oma tegevust arendada üle Venemaa piiride. Kellegi Peterburi pastori sõbralikkus ja eraisikute ohvimeelsus võimaldasid siiski väikest arvu piibleid ja testamente kokku saada ja need toimetada sihtkohtadesse. Sihtkohtadesse: vahepeal olid nimelt, pastor V. Durchmani õhutusel, kaks teist ameerika pastorit — K. M. Hellin Pensacolas ja Rob. Hernberg San Franciscos — ühinenud tema eeskujuga.

Pastor K. Hellini asukohaks on Pensacola (Florida), ta külastab ka sadamaid Mobil (Alabama) ja Ship-Island (Mississippi). Siin sildub arvukalt vene laevu (sügisel 1896 leidis pastor Hellin ühel sõidul 6 vene laeva), ja vene laevade meeskond koosneb, nagu teada, väga tihti eestlastest ja lätlastest.

San Franciscos elavat alaliselt (kellegi sealse eestlase sõnade järgi) umbes 100 eestlast, peale selle kohatavat ka seal arvukalt meremehi.

Nii on olukord praegu. Praost H. Schlau (Salatsi) arvates leiduvat praegu umbes 2000 balti meremeest, nimelt 1400 lätlast, 500 eestlast, 100 sakslast. Mis puutub eriti eestlastesse, siis on arv võetud ennemini liig väike kui suur.

Ja need 2000 meest seisavad, niipea kui nad jõuavad üle vene piiri, väljaspool iga ühendust oma kodumaaga. Isegi kirik ei hoolitse enam nende eest, kuna „ta ei tohi oma tegevust laiendada üle Venemaa piiride“. Kuid hädaohud meremeeste moraalsele hüvangule pole „väljaspool piire“ igatahes mitte väiksemad kui „seespool neid piire“. Kas ei peaks Venemaa ev.-lut. kirik, kes hoolitseb ju ka oma liikmete eest hajas, siiski leidma vahendit, kuidas siingi abi tuua? Tegelikult on ju seegi siin hajala. Kas ei saaks korraldada vähimalt nii, et meremehed lahkumisel kodumaalt varustatakse hädatarvilike vaimulike raamatutega, kui see hiljem enam ei tohi sündida.

Palveraamatuid sõdurite jaoks on olemas, meremeestele on vaevalt küll veel mõeldud.

Inimene ei ela aga üksnes jumalasõnast, vaid ka inimeste sõnast, teiste sõnadega: tuleks nõutada ka puhasst ajaviitekirjandust, ajakirju jne. Kas see on kiriku ülesanne? — võidakse küsida. Vähimalt on see üks abinõu, kuidas meelitada meremehi kõrtsidest tervemasse ümbruskonda, ja siin ei tohiks kirik viimasena sirutada oma abivalmis kätt.

Vastutulek Soome pastorite poolt Ameerikas on olnud väga sõbralik ja omakasu-püüdmatu. Kui neile Venemaa ev.-lut. kiriku poolt saab osaks tunnustus ja toetus, küllap nad siis seda suurema rõõmuga jätkavad oma õilist tegevust balti usuvendade kasuks, ja loodame, et siis kolmele ameerika pastorile järgnevad ülejäänud meremeestekodude juhatajad.

Eratoetus võib olla ikkagi ainult juhuslik ja korrapäratu ning oleneb üksikutest isikutest; leiab kirik selles oma ülesande, alles siis võidab asi kindla aluse.

Olgu siinkohal veel mainitud, et möödunud aastast saadik pastor H. Rebane (varem kooliõpetaja Siberis, siis Kropp'i seminari kasvandik) külastab eestlasi ja lätlasi New Yorgis, Baltimore'is, Bostonis, Philadelphia ja jutlustab neile jumalasõna nende emakeeles.

Samale ülesandele tahab pühenduda Eduard Aksim, praegune Kropp'i seminari kasvandik, kui ta ainelistel põhjustel ei ole sunnitud lahkuma asutisest enne kursuse lõpetamist.

Et Venemaa ev.-lut kirik ei unustaks ka oma merdsõitvaid liikmeid, seda soovib ja loodab

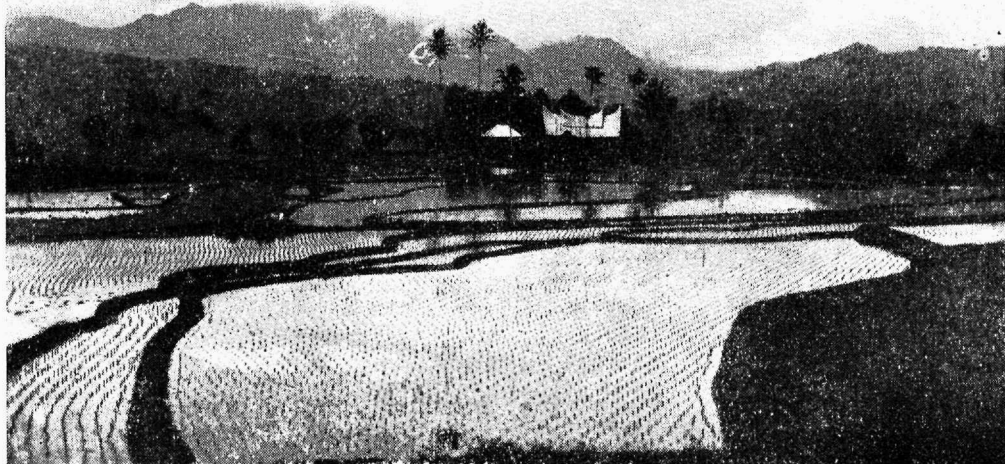
Meremisjoni sõber.

Veel teisiti on püüdnud dr. O. Kallas huvitada Venemaa ev.-lut. kiriku juhtivaid ringkondi, Peterburi saksa-keelse lehe „Herold'i“ kaudu (nr. 140, 21. 5. 1898) näiteks, kus on avaldatud kirjutis „*Finnische Seemannsmission*“, milles mainitakse muu seas ka eesti ajakirjanduse olemasolu Soome misjoniasutiste lugemislauadel. Aga nähtavasti ei olnud sellelgi suuremaid tagajärgi.

Jäi üle ikkagi ainult eraalgatuslik abi, ja siin võime meie ütelda, et sel alal suudeti teostada vist küll kõik võimalik meie tookordsetes oludes, isegi sel määral, et see on vastu pidanud veel paljudel hilisematel aastatel, kus dr. O. Kallasel teiste ja tähtsamate tööde põhjusel puudus võimalus asja edasi arendada ja juhtida. Hiljemgi veel, ja haarates juba käesoleva sajandi algaastatesse, kuni Maailmasõjani, kui sel alal on vaja olnud abivalmis kätt ja teetasandajat eesti oludes, on jälle pöördunud dr. O. Kallase poole ja tema kaudu on siis uuesti asi pääsenud liikuma („Postimees“ nr. 286, 12. 12. 1909 Hamburgi soome pastori *Osmo Salminen*'i üleskutse lehtede ja raamatute saatmiseks; „Postimees“ nr. 21, 1910 — Londoni pastori kiri soome professorile — † *K. Krohn*'ile — sama asjas).

Kuigi dr. O. Kallase algatus Liivimaa konsistooriumis pole nähtavasti poolehoidu leidnud, on tema tegevuse mõjul huvi ärrganud meremeeste hooldamise vastu Eestimaa konsistooriumi piirkonnas. „*Eestimaa Meremisjoni Seltsi*“ asutamine Tallinna börsikomitee ja Oleviste õpetaja D. Hahni eestvõttel võiks seista kuidagi ühenduses dr. O. Kallase kaudu toimunud ja eesti ajakirjanduse kaudu üldiselt tuntud eestisoome koostööga Soome meremisjoni tegevuse alal. See algatus (Eesti Meremisjoni Seltsi tekkimine) ulatub väljapoole 19. sajandi lõppaastaid — käesolevasse, ja ei kuulu seekord vaatlemise alla. Väärib aga selgitamist ja edaspidist kirjapanemist.

Herbert Haljaspõld.

Riisipõid Sumatra saarel.
Põllul vee sees näha istutatud riisi.

Sumatra päikeses.

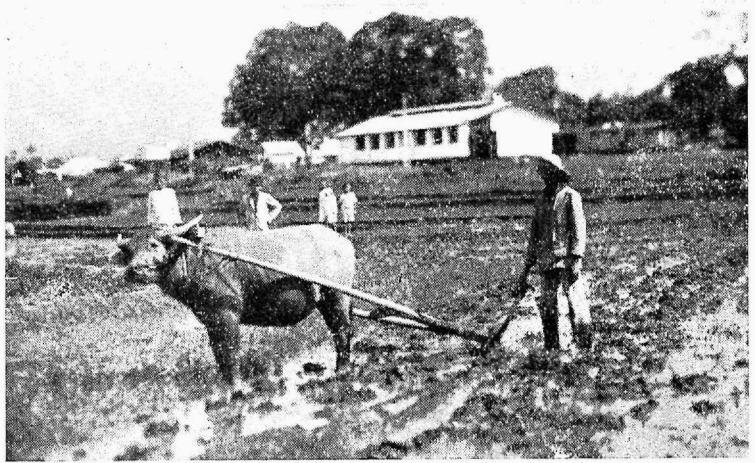
Sumatral kaheldi Eesti riigi olemasolus. — Eestlasi kaugel saarel. — Huvitavaid tähelepanekuid pärismaalaste elust ja kommetest. — Malailane ei armasta tööd. — Sumatra elu varjuküljed eurooplasele.

Väliseestlase M. Kleis'i kiri Sumatralt.

Elan Eestist nähtavasti nii kaugel, et siin veel alles hiljuti keegi ei teadnud, kus Eesti asub. Minult on alati päritud, kust riigist või kelle valitsuse alt Eestit otsida. Ja kui otsustasin Eestist endale tellida ajalehti ja kirjandust, otsustasin selleks raha saata postmarkides. Aga üks sõber Eestist kirjutas mulle ja laitis selle ära, sest Malai markidega polevat seal midagi peale hakata, — saatku ma raha paberist naelsterlingites kirja sees. Paberraha siis siin käepärast ei olnud, — võtsin oma päevapildi, lõikasin tema papisse inglise kuldnaela mõötudes augu, asetasin raha auku ja kleepisin selle kinni.

Nii jõudiski mu päevapilt ühes rahaga kodumaale mu sõbrale, kes siis mulle ajalehe käima pani. Siinses postiasutises, kui olin näidanud Eestist saabunud ajalehti, seejärel juba jäädi uskuma, et ka Eestisse saatmiseks võib raha vastu võtta; aga siiski, järgmisel korral, kui seda tegin, tuli mul anda allkiri, et loobun postiasutise vastutusest raha korraliku päralejõudmise eest. Hiljem, kui selgus, et raha Eestisse alati korralikult on saabunud, teatati ringkirjaliselt ka teistele siinsetele postiasutistele, et nad postiraamatutes teiste riikide hulka, kuhu saadetisi võib frankeerida, märkiksid ka Eesti.

Sumatra põllu-
mees riisipõldu
kündmas.

Muidugi ka paljud eurooplased siin ei tea veel Eesti olemasolust. Kui olen ütelnud end olevat eestlase, siis teeb mõnigi vaid targa näo ja suured silmad ning lausub: „Ooh, või Island! — Seal on ju kole külm! Kas tulite siia troopikasse otse suuskadel?“ Pärismaalased aga on veelgi rumalamad. Mõni neist küsitleb isegi seda, kas mitte kirjakandja ei too posti Euroopast jalgsi. Kui vastan jaatavalt, siis pärrib küsitleja jälle: „Kui kaugel Euroopa siit asub? Kas niisama kaugel kui Meedan?“ — Meedani linna on siit 980 kilomeetrit. — Need näited aidaku umbkaudu selgitada, milliseis kujutlusis siin elatakse.

Siin, Hollandi asumaade saartel, viibin juba 16 aastat. Elu on siin troopiline ja palav, kuid varem elasin esmalt Borneos, siis Jaavas, ja nüüd Sumatras olen kliimaga juba harjunud, — nahk on mul juba peagu niisama pruun nagu pärismaalasel. Enne Borneosse tulekut elasin Singapuris, kus teenisin ühes Siiami kompanii laevas teise insenerina. Olles elukutselt tehnik, oman siin omaenda ettevõtet, kus teen igasuguseid mehaanikatöid, ja tihti sooritan sõite ka sisemaale, monteerima ja parandama mitmesuguste, näit. jää-, õli-, kummi-, kohvi- ja teesorteerimistehaste sisseseadeid.

Teisi eestlasi Sumatral ma ei tea olevat. Jaavas ja Borneos aga neid vist leidub. Kuuldavasti keegi Kallase-nimeline eestlane praegu teenib ohvitserina Jaava mereväes. Neid võib olla veel teisigi, aga paljud ju ei tahagi end tunnistada eestlaseks. Juhtus siingi, et elasin kellegi eestlasega pikemat aega päris ligistikku. Alles siis, kui ta hakkas ära sõitma ja sinse kombe järele, majakraamist vabanemiseks, korraldas oksjoni, leidsin oksjonile minnes majaseinal käte- rääti, millele oli välja ömmeldud vana eesti vanasõna: „Vara tööle, hilja voodi, nõnda rikkus tuppa toodi“. Selle perekonna nimi oli Roos. Kuhu ta siit sõitis, see jäigi mulle teadmatus.

Paljud otse piinlikult varjavad endi päritolu. Nii kuulsin 1928. aastal, et siin asuvat veelgi üks abielupaar minu kodumaalt. Leidsin nad teisest linnast, kumbki aga teeskles, et ta eesti keelt enam ei mäleta. Minu küsimusele abielupaar vastas, et nad Eestist eemal viibivad juba kuus aastat, ja sinna tagasi minna eales ei kavatse. Vahetasin nendega veel mõne sõna vene ja malai keeles ja lahkusin. Hiljem kuulsin, et nad siiski on läinud tagasi Eestisse.

Padang, minu praegune elukoht, on 150.000 elanikuga linn. Enamik

Padangi lahtine turg Sumatral.

linna elanikest on malailased. Aga ka teistest suhharudest elanikke leidub siin, — nagu pattakad, niasid, klingid, nurid, ja veel sisserännanud rahvast, — hiinlasi, hindusid, araablasi. Eurooplasi on Padangis vaid umbes tuhande ümber.

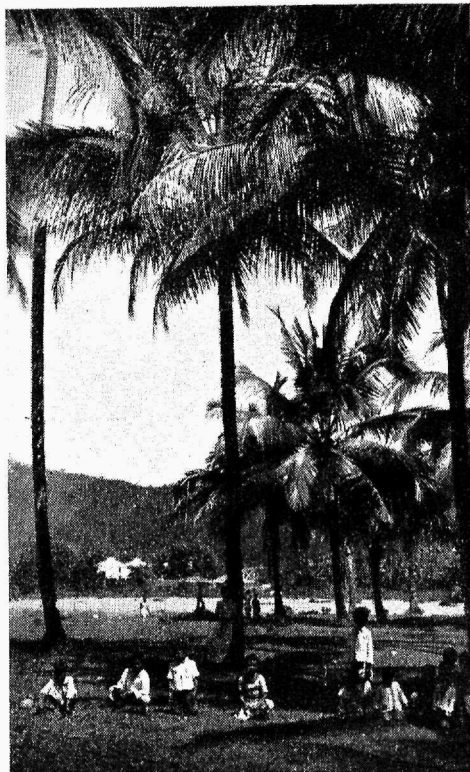
Malailased on väikese kasvuga, heasüdamlik, kuid väga kinnise loomuga rahvas. Peab oskama malailasele õigesti läheneda, enne kui temalt kuuled midagi tema isiklikust elust. Toiduks tarvitavad pärismaalased riisi, kookspähklit, ja rohkesti ka türgi pipart, mida turul virnadest müüakse kilogrammides, mitte aga kaunade viisi. Malailased on sigiv rahvas, lapsed hakkavad käima juba 9—10-kuistena, aga rääkima alles 3—4-aastastena. Malailanna abiellub tihti juba lapsena, abielu aga tavaliselt ei kesta kaua, — lahutatakse juba paari nädala pärast, kuna see pealegi pole seotud mingite formaalustega. Esineb ka mitmenaisepidamist. Lapsed sageli ei tea oma õiget isa, nimetades isaks vaid oma kasvatajat; ka emasid on malailasel, koha-

like mõistete järgi, mitu. Malailanad omavahel sobivad hästi, ei riidle kunagi, ja mehed oma mitme naisega elavad palju paremini kui eurooplane elab ühega.

Oma usukommetest malailane peab visalt kinni, puhtusele aga suurt rõhku ei pane. Alkoholi tarvitajaid malailaste hulgas ei leidu, — kui tänaval näed mõnd tuigerdajat, siis võib juba eemalt olla kindel, et tuigerdaja on mõni eurooplane. Varastamist malailane ei harrasta, ja valged seetõttu oma villasid peaaegu üldse ei lukusta, kuigi need sageli on tulvil hinnalisi asju, — raadioaparaate, kalleid maale, vaase ja vaipu. Näppajaid leidub vaid malai vanausuliste, nn. minang-kabon suhharu hulgas, kes elavad eemal sisemaal, ja kui midagi kuskilt on varastatud, siis otsitakse süüdlast kohe nende keskel. Rahakasti lõhkumistest mäletan kuulnud olevat vaid üht juhtumit, kus kast viidi mägedesse, seal kangidega avati ja siis tühjana merre visati. Selgi korral leiti süüdlased minang-kabon suhharu hulgas.

Töökaks malailast ei saa nimetada. Tavaliselt ta vaid hoolitseb, kuidas kergema vaevaga oma päeva õhtusse ajada. Kõige vähem muret teeb malailasele nimelt toitlusküsimus. Toit on lõpmata odav, malailane vajab seda päevas vaid umb. 5 senti eest. Temale küllaldase kõhutäie, — banaanilehesse keeratud peotäie riisi, pisut aedvilja, raasu liha ja rikkalikult punast pipart, — saab ta juba 2½-sendise raha eest, söögikohtadest, milliseid leidub igal sammul. Ja ka vajalise 2½ senti hangib ta hõlpsasti, — ta leiab kuskilt tühja õllepudeli või palub selle mõnelt valgelt majaproualt, siis läheb ja müüb selle, ja raha ongi käes. Ka rõivast kannab malailane niivõrd vähe, et vaevu katab häbeduse. Linnades kaetakse end küll veidi rohkem, aga ega sealgi malailane pane rõhku riide headusele. Sageli mees ostab oksjonilt või vanakraamiturult vaid mõne vana, pitsidega naise-öökuue, üks-puha, kas sinise, punase või roosa, ja kõnnib selles. Ka paikamisel pole temale tähtis, et ülikond on näit. valge, lapp sellel aga must või punane.

Sellist laadi töölistega on siin igavene häda, — pole vist nii laiska olevust, kellega neid võiks võrrelda. Kui täna töö juhtub tsipa raskem olevat, siis homme malailane kindlasti enam tööle ei ilmu, vabandades end haigusega. — Siin leidub küll taim, mille närimise või söömise järele inimene või loom võivad tööd teha kuni väsimiseni, kas või kokkuvajumiseni; — Euroopas küllap nii mõnigi tööandja meelsasti prooviks selle taime mõju oma töölise juures, — siin teda aga ei tarvitata. See pärast malailane tavaliselt rohkem palka ei saagi, kui ta otse kulutab, sest vastasel korral ta enne uuesti tööle ei ilmu, kui raha on otsas. Mustatöölise palgaks on tavaliselt vaid 20—25 senti; oskustööline aga juba saab pisut rohkem. Oskustöölise siin on rumalam euroopa musta-

Suvituskoht Padangi linna lähedal Sumatral.

töolisest, — kui ta näiteks on müürsepp, siis ta lupja segada ei oska, vaid selleks peab olema teine „spets“.

Malailastel on peaaegu kõigil kuski sisemaal oma maalapike, kus perele kasvatatakse riisi. Vesi põllulapile juhitakse mägedest. Samas kasvab ka paar kookospalmi, punane pipar valmib kuski aia ääres, linnast saab „vahetuskaubana“ soolakala, ja nii ongi kogu toit omast käest. Rikkamad pärismaalased kasvatavad ka pühvleid ja muid loomi müügiks, ja harivad suuremaid riisipõlde.

Ent eurooplanegi elab siin ära väga odavasti. Juba kümne sendiga võib end päevas toita. Taldrikutäis riisi maksab 2½ senti, sinna juurde tükk liha, aedvilja, kala ja kastet, ja see kõik paneb kõhu kõvasti täis ning maksab ainult 5 senti. Turu-

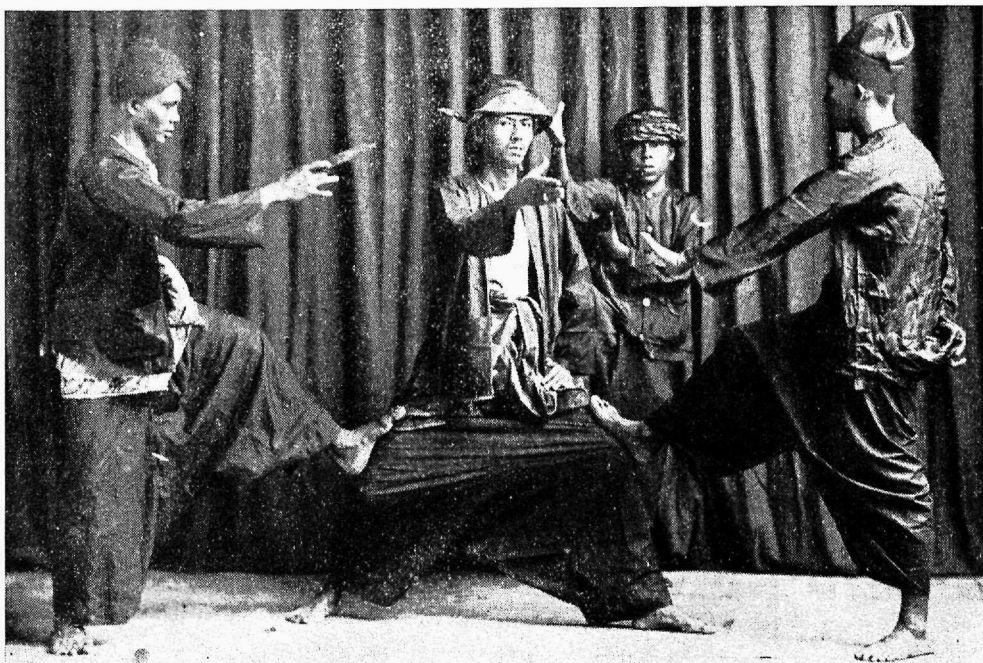
Sumatra õrnemsugu.

hinnad siin on järgmised: loomaliha 35—45 senti kilo, sealihha 45—50 snt., kanamunad 15—20 senti kümme, tomatid 1—4 senti tükk, kapsapea 2—5 senti, jne. Siinne tähtsaim toit, riis, maksab 6—7.50 kuldnat pikol (pikol = 70 kilogr.). Ka riie on odav, puuvillane ülikond maksab 15—20 kuldnat, harilik troopika pesulinane 6 kuldnat.

Ent ka siin ei puudu pahed ja raskused. Kuni 90 prots. eurooplasi eales ei harju juba üksnes siinse kliimaga, mis on palav ja muutlik. Paljud hulluvad, mõned jäävad põdema või surevad hoopis. Siis veel suuri vaenlasi on igavus, keelte mitte-oskamine, tööpuudus, ameti mitte-oskamine ja veel kõik need suured klassivahed, millistega uustulnukal tuleb harjuda igal sammul. Küllap minagi jäänuks hätta siin juba üksnes kliimaga, aga tulin siia

pikkamööda, alates Sanghaist ja siirdudes siis Siiami, Singapuri, Borneosse, Jaavasse, kuni aastate pärast jäin peatuma siia palavaimasse paika. Olen minagi siin põdenud rasket troopika-malaariat ja veel mitmeid muid troopikahaigusi. Pöörduksin meeleldi tagasi kodumaale, aga nüüd olen „küpsenud“ juba niisuguseks, et ma vististi ei kannataks enam välja kodumaa külma. Siit Padangist 50 kilomeetrit eemal ja 1500 meetrit kõrgemal asub alev, kus olen käinud remonteerimas sealsete tehaste sisseseadeid. Ja juba sealnegi jahedus tundub mulle talumatuna, olnud kolm ööd-päeva kohal, pean tavaliselt lahkuma sellepärast, et jalad hakkavad paistetama, sest soojus seal öösiti langeb kuni 10° Celsiuse järgi. Öösi seal magades olen lõdisenud kolme villase teki all, ja ka vanniks tundub sealne vesi mulle jääkülmana. Siin aga tavaliselt kõik käivad vannis kaks korda päevas, hommikul ja õhtul. Elan ise küll praegu hästi, kuid minu elutee on olnud liig keeruline, läbi igasuguste ristide ja viletsuste, nii et enda eeskuju ei või soovitada kellelegi teisele. Olen paljudelt võhivõõrastelt saanud vastavaid järelepärimisi ka kodumaalt, — siin aga kõigile õigesti vastates ei soovita ma siia sõita ühelgi tahtjal.

Veel mõni sõna tähelepanuväärsest kohalikust „looduseimest“, — milliseid siin tuleb ette korduvalt. Jutt on käte ja jalgadeta malaj lapsukestest, kes praegu on ühe-aastane. Üks niisugune ebanormaalne laps siin sündis silmadega rinnal, teine kätega jalgade ja jalgadega käte asemel. Aga need ei elanud kahjuks kuigi kaua, ja ma ei saanud ebauslikke vanemaid kuidagi viia niikaugele, et nad lubanuksid lapsi pildistada, kuigi pakkusin ilusa summa-kese raha. Ka mitme lapse sünde on siin palju, alles läinud kuul sündisid Padangist mõni kilomeeter eemal neljikut, 1 poeg- ja 3 tütarlast. Aga

Minang-Kabouen oma rahvariletas tantsimas rahvatantsu Sumatral.

kahjuks nad surid kohe. Teised neljikut, veidi kaugemal, elavad juba suurematena, viisikuid aga ma pole siin veel kuulnud olevat. Ent minu teada Kanada viisikud endast „maailmarekordi“ siiski veel ei kujuta, kuna mäletan juhtumit Venest, kus Siberis Nikolaevski linnas juba 1905. a. kellelgi tatarlasel Mitroff'il sündis 7 poissi korraga, kelledest viit nägin minagi 1921. aastal, millal nad olid juba 16-aastased. Seitsmikuist kaks olid vahemikus saanud õnnetut surma, üks oli kuueaastaseks uppunud Amuuri jõkke, ja teisesele, kui ta oli kümneaastane, oli veolaeva trossiots lahti põrgates lõõnud pähe surmahoobi. Kohtasin ja rääkisin ise ellujäänud poistega ja nende vanematega.

Tulin Vladivostokist Nikolajevskisse ajal, millal taganevad enamlased, põletades ja riisudes, olid linna teinud juba peaaegu maatasa. Teenisin tol korral ühe jaapani rahamehe

juures Vladivostokis, kelle nimi oli, mäletan, Šimaada. Ka Nikolajevski okupeerisid jaapanlased, lastes teiste hulgas maha ka ühe eestlase, Viikmanni, kelle ainus süü seisis selles, et ta kandis sõdurisinelit.

Sel puhul meenub veel, et kindral J. Laidoneri vend Priidik, keda, nagu korra lehest lugesin, kodumaal arvatakse Maailmasõja möllus kadunuks, minu andmetel seda siiski ei võiks olla. Alles 1919.—20. aastal elas tema minu juures Vladivostokis, kus mina parajasti olin teenistuses Koltšaki valitsuse mereväes. Viimaseid teateid temast sain veel 1924. aastal Leningradist, millega lõpevadki minu andmed tema elukäigust.

Seda puhku lõpetades, kavatsen kunagi jälle sulle pihku võtta kodumaalasele pajatamiseks siinsest elust, milles huvitavat on sageli.

Padang, Sumatra.

Lõuna-Risti alla.

A/l. „Martal“ põhja jääväljadelt troopika kuumusesse ja tagasi.

Kapt. K. M ä n n i k u (Jürgens).

Kasko sadam Balti mere põhjaosas, nii kaugele kui silm ulatub nägema merele, on kattunud tugeva jääga. Elu sadamas käib siiski täies tempos. Jäälõhkuja „Voima“, valmis merele minekuks, laseb kuuldavale sügava mõirge, liigahtab teele, ja tema terasest kere survel mitme jala paksune jää laguneb sildiks. Tema taha jääb mustendav veerenn, milles noppesti järgneb jäälõhkujale „Marta“, aurik, mis viib metsamaterjali Walesi.

Lõppeks nõrgeneb jää, laeva külgi sahnal paitab vaid kerge jääsupp, ning nüüd, Põhjalahe vabas vees jäälõhkuja pöördub tagasi ja „Marta“ jääb jätkama oma teekonda üksinda. Mõõduvad Alandi saared, „Marta“ täiendab oma küttetagavara Danzigis, läbime Taani väinad, ja lõppeks, kui oleme jõudnud Skageni maaninani, selgub, et on oodata ees rasket tormi. Maanina varjus on juba terve rida seal pelgupaika otsivaid laevu ankrus. Ka kuulsast Skageraki kalalaevastikust suurem osa on koonduanud Skageni maaninale, kalurid käivad laevast laeva ja pakuvad värsked turski, lesti, kammeljaid, makrelle vahetuskaubana tubaka, sigarettide või kāraka vastu. Kala on värsked, — veel praetuna taldrikulgi ta alles siputab saba, — maitseb otse siinsamas merel oiavaliselt, ja vahetuskaup seepärast sobib hästi.

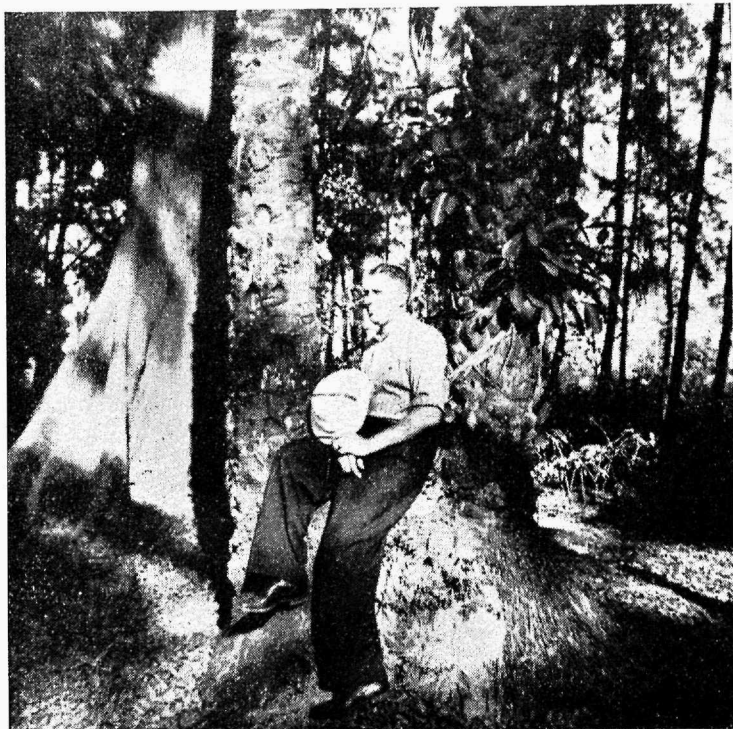
„Kui kajakad on liival kõndimas, siis tea, et torm on tulemas.“ Jah, „Marta“ vapralt jätkab oma teekonda, kuid kajakad laeva enam ei saada, ja see on kindlaks tormiennustuseks. Baromeeter langeb hoopis madalale, lained juba on veeremas üle laevalae, — „Marta“ ongi tormi keerises! Vesi tungib eluruumidesse, pumbad töötavad viletsasti, katkeb roolikett, — kuid vilunud meremeeste käed seavad kõik jälle korda. Laevas kõikjal valitseb tüdimus, väsimus. Lõppeks jälle ilmub laeva kohale tiirlema

kajakaid, ja meeskonna näod löövad naerule, sest kajakad on esimesed sõnumitoojad tormi raugemisest. Tsükloon on möödunud, kuid tugevas lainetuses laev ikka veel ei saa oma täit kiirust. Ja siis järsku raadiohelid kannavad kõrvu tuttava oreliakordi: „Oh võtkem Jumalat suust, südamest nüüd kiita!“ Kogu elu kalk ja külm raskus kohe sulab selle muusika tõsises maheduses, süütus lapselikkuses. Seepärast, kuigi sihtsadamasse, Cardiff'i, on veel „viis korda kakskümmend neli tundi“ merd, ja praegu paistab alles Hollandi rand, keegi ei nurise.

Tihenevas laevade liikluses Inglise kanali suus tervitavad „Martat“ nähtamatud udu-sireenid, möödub kiireid ookeaniaurikuid, ning võimas udupasun Dungenessi maaninal paneb õhu värisema. Juba paistab ka Brightoni, Southamptoni ja teiste Lõuna-Inglismaa linnade tuledemeri, möödume Whight'i saarest, mis suviti on tulvil suvitajaid inglise koorekihist, praegu, talvel, aga on jumalalage ja -tühi. Tihedas suitsupilves kerkib „Marta“ silmapiirile ka inglise Atlandi-laevastik, kes on parajasti manöövritel. Laevastiku keskel, suure, laisa kilpkonnana liigub aeglaselt „Nelsoni“ tüüpi lahingulaev, tema ümber sagib ja askeldab igas suunas ja kiiruses vähemaid „tegelasi“, — ristlejaid, hävitajaid, torpeedo- ja allveepaate. Taamal vajub silmapiirile uusi suitsupilvi, — laevastik hakkab oma kujutletava vaenlase suunas saatma mürtsuvaid kogupauke, lisab kiirust, ja kaob nõnda ka ise silmapiirilt. Jääb järele vaid hetkeks — valgeid suitsupilvi.

Cardiff'is, Bristolis kanalis „Marta“ tühendab oma metsalaadungi ja saab peale uue koorma — söelaadungi, mille sihiks on Dakar Lääne-Aafrikas. „Marta“ meeskonnale see uudis meeldib. Dakaris ja ka kaugeimal, Cambia jõel, on juba varem kül-

Kirjutise autor
kapten K. Män-
niku L.-Aafrika
põlismetsas
palmipuude all.

nud mitmeid eesti laevu, — kui mitte muuks, siis maapähklite laadungi pealevõtmiseks. Ent selgub, et „Marta“ tuleb maapähklite järele minnes tungida veelgi kaugemale musta mandri sisemusse, Casamanca jõe, ja see juba mõnda meest meeskonnas isegi paneb mõtlema.

Taevas on pilves, vihma valab ojadena, kui „Marta“ välgsälvatuste saatel lahkub Cardiff'ist, olles korralikult varustunud toidu- ja joogitagavaradega ja ka arstirohtudega. Mööduvad üks teise järele Barry, Swansea, La Lanley ja teiste linnade siluetid kaldail, lingub uus ööpäev, ja tuule salakuri vingumine laeva köites ja vantides aina kõveneb, — „Marta“ on jõudnud reetlikku Biskaia lahte, sellesse suurde Atlandi ookeani käärd, mida vanad roomlased tundsid „Cantabria mere“ (Sinus Aquitanicus) nime all. Kuna laht on madala veega, rulluvad temas alati sügavad lained, ja võitlus nendega nõuab laevalt vahetumalt suurt pinget ja tähelepanu. Ent mööduvad, libisevad seljataha lõppeks ka

Hispaania ja Portugali kaldad, ning samaselt nagu Kolumbus oma esimesel Atlandireisul ihkas näha maad, nii ootab „Marta“ meeskond passaattuuli, mis oleksid kindlaks märgiks leebematesse, kuldse päikese kiirtega soojalt puistatud regioonidesse sattumisele Aafrika läänerannal. Passaadi asemel aga tutvustab end „Martale“ ilge taifuun, — järsk pöördtorm, pannes veel kord vilistama kõik laevakõied ja leotades soolase veega kogu laevalae. Nii kiiresti nagu taifuun oli tulnud, nii kähku, — oma töö teinud, — ta ka kaob, jättes endast vaid tummad laastamise jäljed, ja ümbrus on nii vaikne, nagu poleks selles piirkonnas tuult kunagi olnudki.

Siis püüab silm taamal silmapiirilt üksikud saared, mis laeva lähenemisel näivad järsult, otse loodpüsti kerkivat meresügavustest. See on Kanaari saarestik, mis koosneb seitsmest suurest ja kolmest vähest saarest, milliseid tunti juba enam kui tuhande aasta eest, millal Herodot neid nimetas „Fortunatae“ (väärtslikeks) saar-

teks. Seejärele on nad püsinud Euroopa riikide võistlusobjektina, käies käest kätte, kuni, 1821. a. alates, kuuluvad Hispaaniale.

Kogu saarestik on vulkaanilise päritoluga, ja arvatakse, et kunagi on teda Aafrika mandriga ühendanud kuiv maa. Praegu aga on ta mandrist lahutatud 100—120 km pikkuse ja kuni 2000 meetri sügavuse veteväljaga, lageda ookeaniga. Kõrgeim saar teiste hulgas on Teneriff, kuid maastikuliselt temast veelgi kaunim on Grand Canary oma kuni 2000 meetri kõrguste basalt- ja lubjakivi mäeseljandikega. Metsa on saarestikus tsivilisatsioon tublisti juba laastanud, kuid veel praegugi on saartel levinumaid puuliike kuusk, mahagoni, kastan ja kuni 15 m kõrgune kanarbik. Veel kuni tänaseni on Kanaari saared aga kuulsad linnuriigina. Saartel pesitseb ja eales ei lahku saartelt üle saja liigi linde, peale selle muidugi need, kes käivad poegimas eemal. Tähtsamad linnuliigid saartel on: kanaarilind, trammeldaja tihane, sinine tihane, suur tuvi, punane püü jne. Loomi, peale kitsede ja mõne kaameli, saartel peagu ei olegi. Roomajatest leidub vaid sisalikke.

Ja kui see külalishahke saarestik on jäänud seljataha ja ümberringi näeb silm jälle vaid vee lõputa legendikku, siis, siinses juba troopilises päikeselõõmas võib laevur end küll jälle tunda Robinsonina üksikul, kuigi liikuval saarel, — oma laeval. Ent elu ja liikumist, terasemal vaatlemisel, leidub siiski ka laialt Atlandi legendikul. Mitmed albatrossi liiki kajakad tiirlevad õhus, otsides oma igapäevast toitu. Laeva ümber vees mänglevad, — sukelduvad ja jälle tõusevad veepinnale sajade delfiinide karjad, tiireldes vees samase osavusega nagu linnud taeva all, ujudes vahest selli ja samas ägeda puhkimisega hüpates veest kõrgele õhku. Laevakartusel tõuseb veest lendava kala (*Exocoetus exiliens*) parvi, et mõnesaja meetri taha jälle vette tagasi langeda, samas võib näha mõne vaikse hai oimu ulatuvat veest, või ujub aeglaselt troopika päikesepaistel tohutu suur kilpkonn. Laevalaele laskub siin ka

väsinud rändlindude parvi, kellele surm on olnud väga ligidal ja kel lennuks enam ei jätku jõudu. Esimeses järjekorras pakume neile magedat vett, ning alati, kui juba üks lindudest selle maiusjooigi on leidnud, tõstab ta kohe kisa, ja siis ka kõik teised on jaol. Muust pakutavast toidust nad aga palju ei hooli, — on ju troopikaõhus putukaid niigi palju toiduks. Veidi toibunud ja puhunud, tõuseb lindudekari, kui üks mees, varsti jälle lendu, ja on peagi kadunud silmist.

Juba mitu päeva kestab sõit otse lõuna suunas, kuni viimaks paremal hakkab valge pilvena paistma Atlase mäeaheliku kõrge selg. Ent mida rohkem „Marta“ jõuab lõunasse, seda madalamale vajub mäeahelik, lõppeks juba justkui ühte sulades merepinnaga. Ning siis, kui laeva masin, ähkides ja puhkides nagu jookstust väsinud hobune, juba oma viimast auru näib välja ajavat, peatub „Marta“ ka juba Dakari, — Lääne-Aafrika tähtsaima ja suurima sadama suus ja jääb ootama lootsi. Varsti tulebki loots mootorpaadis ja juhib „Marta“ sadamakaini. Sadam on kiilutud täis araablasi ja neegreid, kelledest eriti viimased on kärmed pakkuma uustulnukaile meremeestele igasugust kribu-krahu kaupa. Neist tüütavatest ärimeestest on tõesti raske vabaneda.

Dakar, Lääne-Aafrika tähtsaim sadam, asetsees mandri kõige läänepoolsemal maaninal, on Lõuna-Aafrikast ja ka Lõuna-Ameerikast tulevaile laevadele kauba maha- ja ka pealeladamiseks sobivaim koht. Sadam on looduslikult hästi kaitstud, ja linn, 30.000 elanikuga, on tiheda veeluse kaablivõrgu abil otseses ühenduses ka muu maailmaga.

Tühjendanud Dakaris oma söekoorma, „Marta“ jätkab teekonda lõunasse, Casamanca jõe Senegalis. Dakarist edasi on ookeani kaldad madalad ja soised, neil kasvab vaid põõsaid ja lihasõõjaid puid. Casamanca jõe suus, milles on näha kardetavaid liivapanke, jääb „Marta“ kannatlikult ootama, kuni jõuab laevalle oma kanuus pärismaalasest-loots. Lootsi kanuu tõmmatakse laevalaele ja sõit läheb edasi üles-

jõge. Kallastel kasvab vaid madalaid põõsaid, taamal aeg-ajalt võib näha ka üksikuid õli- või kookospalmide salku, mille vahel kükitavad pärismaalaste savionnid. Kus aga viljakandvaid palme on koos juba suuremal arvul, sinna kohe ulatub ka valgete maksustav käsi, ja külvavem peab hoolitsema, et iga puu pealt teatav maks aastas sisse kasseeritaks, sellest hoolimata, kas puu vilja kannab või mitte. Vastasel korral tuleb vanemal endal tasuda maks.

Tsivilisatsioon on mustal mandril tunginud igasse paika, pärismaalased on koorunud raskete maksudega, ja see muidugi teeb mustad valgete vastu väga tige dateks ja umbusklikeks. Pärismaalast ei saa usaldada mingiks järelevalveta tööks, — kuni valge püsib kohal ja valvab, tehakse töö korralikult, kuid niipea kui ta pöörab selja, on miski asi alati tehtud valesti või üldse tegemata jäetud. Eurooplaste arv Senegalis ongi äärmiselt väike, — neid on siin, 1.300.000 elanikuga 13 miljoni ruutkilomeetrilisel maa-alal kõigest 5000. Maa lõunapoolne osa on päriselt džungel, kus kasvavad mitmet liiki palmid, mahagoni, kuusk, seeder, akaatsia, õlipalm, mis peletab eemale putukaid, siis „mampatas“, mille kõrgus ulatub kuni paarisaja jalani, oksadekroon aga algab alles 20—30 jala kõrgusel. Tähtsaim kohalik tarbepuu aga on baobab (*adansonia digitata*), tüve läbimõõduga 10—20 meetrit, mida pärismaalased tarvitavad kannude valmistamiseks, sildade ehitamiseks jne.

Taimestik on lopsakas ka Salumi ja Casamanca jõe ümbruses. Neid jõgesid mööda veetakse välja Senegali tähtsamad rikkused, — maapähkel, kookospähkel, kummi, mais, mitmed väärispuliigid, jne. Jõed ise kubisevad kardetavatest saekaladest ja ka krokodillidest, kallastel jõgede ülemjooksul jalutavad pikakoivalised flamingod ja pesitseb sadasid liike muid linde. Linnud siin on võrdlemisi julged. Pärismaalastel on tuleriistaga küttimine kõvasti keelatud, vibu ja nool aga troopikalinde, loomi ja ka inimesi palju ei kohuta.

Rahvast asub Senegali ümbruses üsna

mitmet tõugu: berbereid, moore, peuhleid, bambaare, ja muidugi ka neegreid. Senegali neegrid on füüsiliselt palju kaunimad ja ka targemad kui Kongo neegrid oma loperguse pea, paksude huulte ja laia ninaga. Ent kogu siinsele rahvale on ühiselt iseloomustavaks jooneks — laiskus. Neeger loobub oma ükskõiksest logelemisest alles siis, kui temale pakkuda head tasu või midagi muud meelepärast, — läikivat asjakest jne. Pärismaalaste külades veel kuni tänaseni elanikud kardavad ka fotokaamerat, ja ainult kohtades, kus on juba suuremal arvul liikunud turiste ja muid valgeid, läheb korda neegrit meelitada fotoläätsta ette, — muidugi jälle vaid meelehea eest.

Ent troopikamais ei puudu ka oma ööelu, mis on mitmes suhtes veelgi vilkam ja ägedam kui on elu päeval. Ei ole küll troopikas koitu ega hämarikku, — niipea kui kaob päike silmapiirilt, valitseb kohe pilkane pimedus, kuni päikeseketas näitab jälle oma heledat äärt. Öösi ilmuvad tegevusse igasugused putukad, mõnel pea hiilgamas nagu suur helgiheitja lahingulaval, ning tugeva muusika saatel kipub inimene naha kallale ka nähtamatu moskiito, misjärele võib järgmisel päeval näha nahal punaseid laike, mis tihti on ühtlasi ka malaariast nakatatud. Oma ööelu harrastab Senegalis ka kohalik neeger. Kui kuskil tänaval, majaäuel või metsaserval öösi on kuulda trummeldamist, laulu, käteplaginat jms., siis võib olla kindel, et seal on käimas tantsuõhtu, kas otse pilkases pimeduses, või ka õlilambi või küünla valgusel. Tavaliselt toimub pärismaalaste tants Senegalis muusika ja ringis jälgijate käteplagina saatel, kusjuures see tantsija pälvib suuremat aplausi, kes pahemal jalal seistes kiiremini suudab ülestõstetud paremat jalga liigutada üles-alla, seejuures vahetumalt vääneldes käerandmete ja sõrmedega. Miskipärast selline tants ligilähedast meenutab koera kirbukratsimist. Aga ei puudu Senegalis juba ka „moodsad“ tantsud, milliseid tantsitakse kinnistes hoonetes, kuhu sissepääs on maksuline, sest mängib orkester, kellele peab tasuma, —

koosnegu ta või ainsast vilepuhujast. Muidugi on selliseks tantsuks juba nii näitsikud kui ka kavalierid riietunud euroopalikult.

Ühes päikesetõusuga kohe algab tööpäev ka Senegali neegrile (s. o. muidugi vaid sellele, kes tööd teha tahab) ja kestab 12 tundi, kuni päikeseloojanguni. Kaheksatunnine tööpäev veel pole jõudnud tungida džunglisse, ja siin veel püsib ürgaja töökomme — töötada vahetult päikesetõusust kuni loojanguni. Palju musti Senegalis on tegevuses nimelt ka maapähkli transporteerimisega, millise laadungi järele nüüd tuli ka „Marta“. Maapähkel tuuakse viiesaja kilomeetri tagant ja veel kauge-malt alla-jõge, kus ta kooritult või ka koorimata, kogu kestage, laaditakse laevadele ja saadetakse iga maailmakaare suunas. Ja jõe ülemjooksul on mitmeid kärestikke, millistest möödumiseks maapähkel tuleb mustadel kanda edasi lihtsalt „kondiauruga“, kuni teda jälle saab laadida paati.

Enne laadimist laevale kaup veel kord sorteeritakse, kusjuures pähkkeid koguneb laadimiskohas otse mägedena. „Marta“ saab laadungiks kooritud pähklik, kottides (kestades pähkkeid veetakse ka lahtiselt), ning algab sõit tagasi alla-jõge. Lootsiks seekord tuleb kaasa mitte endine mees, kes, nagu ilmneb, oli vaid lootsi abiline, vaid nüüd asub laevalaele ka pea-loots, „grand-pilot“ ise. Laev istub nüüd vees sügavalt, ja „grand-pilot“, kes saab valitsuselt palka, oma abilist laevajuhtimisel enam ei usalda. „Grand-pilot“ on suur mees, midagi kohaliku vaimuliku ja küla-kohtuniku taolist, kelle ees tunnevad suurt aukartust ka tema saatjad, kes samuti tulnud laevalaele. „Grand-pilot“ vaid jagab käsklusi, ja igast ohtlikumast kohast möödumisel lükkab ühe puust rõnga (helme) tema ees hoitavast helmestikust pühalikult paremalt pahemale, tänutäheks mõnele jumalale, kes teda laevajuhtimisel abistanud. Vähem ohtlikel kohtadel jões jätab „grand-pilot“ nii juhtimise kui ka helmed oma abilise hooleks.

Kui on ületatud ka ohtlikumad liivamadalikud jõesuus avarale merele jõudmisel, laevalt lahkuvad kogu mustadekari, igaüks

neist paadis järjest vaadates tagasi laevale, mõttega, et ehk poetatakse neile veelgi mõni kink, — kas või tükk puud, sest vastu nad võtavad kõike. Viimasena lahkuvad laevalt mustade kõrge ülemus, „grand-pilot“, kellele paadiski jääb seljataha valvete eriline ihuvaht, et vältida tema kukumist vette kitsast paadist.

Tumeda täpina kaob silmist neegritekari omal „vee-uisul“, ning „Marta“, sülitades taevasse musta suitsu, pöörab enese põhja suunas. Meeskond laeval on džunglis viibides põlenud tublisti pruuniks, ja nii mõnigi tahaks seda näovärvi viia mulatina uhkustamiseks kaasa kodumaalegi, — aga ega see kaua püsi. Mis on kiiresti omandatud, kaob jahedas kliimas niisama kähku, ning kodumaale mõne oma armsama ette jõudmisel on päevitanud mees näost samuti kriitvalge nagu varemgi.

Mida rohkem „Marta“ jõuab põhja poole, seda kõrgemale tõuseb mäeahelik kaldal, ning kui olemegi jõudnud „Vahemere võtmeauguni“, Gibraltari, näib selle kõrge kalju ulatuvat otse taevani. Gibraltari sadamasse peatuma suundume meiegi, sest muud ankeruheitmise võimalust ja tuulekaitset väinas mujal ei ole. Sadam on parajasti tulvil mitmet liiki ja mitme riigi lahingulaevu. Nende hulgas torkavad silma Inglise suured hiiglased, „Nelson“, „Hood“ ja „Repulse“.

Täiendanud oma küttetagavara Gibraltaris, saab „Marta“ käsu ja orderi viia oma pähkliaadung Caronte'i, mis asetseb otse Marseille' külje all. Näeme teel veel ka mõnd Hispaania sõjalaeva, mis juba eemalt paistavad roostes vanade vrakkidena, Baleari saarestiku kohal näeme õhus tiirlevaid lennukeid, kes hanereas kaovad ida suunas, ning lõppeks jõuamegi sihtkohta, olles läbinud eelsadama, Port du Bouc', suure ja avara lahe ääres. Caronte on kauris koht, kuid tema ümbruses leidub ka suuri tehaseid, mis valmistavad jällegi vaid — sõjavarustust.

Otse ameerikaliku kiirusega vahetame pähklik laevalt õlikookide vastu, jätame selle väikese kena kohakese jumalaga, ning jälle „Martakene“ künnab vagusid Vahe-

Mustade saatusest valgete mandeil.

Neegrid Põhja-Ameerikas Aafrikast nähtuina.

K. A. Paulus.

Nende ridade kirjutaja elukutse kaugel Kesk-Aafrika džunglis viib teda kuni kümneks kuuks aastas teiste valgete hulgast rannalt ja ka oma kodukoldest ning eestlasest-naisest hoopis eemale ja ei lase, paarikümneaastase kodumaalt eemalviibimise tagajärjel, enam mõtteidki troopikapalavuses eietada teisiti kui ainult inglise keeles; — eesti keelde tuleb need tõlkida uuesti. Ent džunglis mäeinserina mustade tööd juhtides olen n. ü. üksinduses saanud mahti ka mõtelda järele mu mustadest-seltsiliste olukorra üle siin, ja võrrelda seda nende elujärgjega näit. Ameerikas, kus nende arv praegu ulatub kuni 12 miljonini. Oma sealsete suguvendade saatusele osutavad elavat tähelepanu ka need vähesed haritud neegrid, keda siiski leidub ka siin, Kesk-Aafrikas, ning kuna pealegi olen tutvunud ka mõningate inglise keeles trükitis ilmunud allikatega ses küsimuses, toon sellest alamal kokkuvõttelise ülevaate, mis kodumaalasigi peaks huvitama kasvõi sel määral, kuivõrd neegrite saatust Ühendriikides meenutab vanu orjaaegu Eestis.

Nagu tähendatud, neegreid elab ja heitleb P.-Am. Ühendriikides selline suur hulk, mis moodustab peagu kuni 10% kogu sealsest rahvastikust. — „Heitlevad“ sealsed neegrid ni-

melt selles mõttes, et neil veelgi on saavutada ja kätte võita võrdsed hariduslikud ja poliitilised õigused valgetega. Sest eriti lõunaosariikides on neeger veel praegugi peagu loomaga ühel tasemel hinnatav olend. Sajandite kestel juurdunud kommete ja eelarvamuste tulemusena mustade probleem Ühendriikides püsib vahetult ja teravalt päevakorral, — küll nende majanduslikus eraldamises, sotsiaalses boikotis ja hülgamises, küll aga ka täielikus väljalülitamises valgete ringist teatud paikades.

Ja kui meenutada aegu paarsada aastat tagasi, millal neid siit, peamiselt Kesk-Aafrika rannikuilt, džunglist püüti ja orjalaevadel odava tööjõuna Ühendriikidesse veeti, siis praegu nagu ei tahaks kuidagi uskudagi, et nii võidi toimida — tihti otse jumalasõna saatel. On teada, et näit. üks sellistest orjalaevaomanikest, John Newton, kes süütute neegrikulade puistamises oli eriti agar, ühtlasi on ka tuntud kirikulaulu „Kui magusalt kõlab Jeesuse nimi!“ autoriks. Ent selline pieteet usuküsimusis sugugi ei keelanud orjakaupmeest ööpimeduses ühes oma käsilastega tormamast magavasse külla, põletamast tuhaks neegrite hütte, nottimast maha rauku ja viimast nooremaid ja lapsi kaldal ootavaile laevadele. Oli

mere sinisesse vette. Sõit aga tundub nüüd justkui kiiremana ja kergemana, sest suund on kodu poole, — Taani, Aalborgi.

Tuletornid Hispaania kaldail nähtavasti töötavad jälle korralikult, nagu polekski neist sõda üle käinud. Pimeduses möödume taas Gibraltari mustast tombust, ja kui jõuame Biskaia lahte, näib seegi olevat pisut nagu alandlikum, rahulisem.

Rotterdamis veel kord tälendame süte-tagavara, ja juba hõljumegi kohal, kus Maailmasõjas peeti suur, kaotusterikas Jutlandi lahing. Jutlandi poolsaarelt piilub Hansholmi tuletorn, ning seejärele jõuame jälle Skagerrakki, kus näeme sadu popsu-tavaid mootorpaate endiselt tegevuses olevat kalapüügiga, et rahval oleks süüa turska ja tursamaksaõli valada salatile.

harilik nähe, et 50—60% vangidest laevapardal, rāpaseis, õhuta ruumes, suri piitsutamise ja nälja tagajärjel juba enne oma uuele kodumaale jõudmist. Surnud heideti merre, mõned aga ka juba poolsurnuna.

Kui pärast Ühendriikide kodusõda umbkaudu neli miljonit neegrit 1863. a. vabanes orjusest ja istandikuomanike meelevallast, siis tegelikult jäi see meelevald suurel määral siiski kehtima, sest saavutatud priius oli ainult linnupriius, — kuni 90% neegreist siis olid kirjaoskamatud ja täielikult aineliste võimalusteta. Alles aegamööda neegritele sai osaks liikumisvabadus, mis lubas orjuses karastatud mustal hakata saavutama ka ainelisi hüvesid. Siiski veel alles 1932. aastal, millal depressioonilaine oli Ühendriikide ettevõtetest ja tehastest paisanud tänavale miljoneid töölisi, olid neegrid jällegi need, kes esimesena lükati viletsate aegade ohvriks — sajad neist tapeti määratsevate rahvajõukude omakohtus.

Veel praegugi pole neegritel Ühendriikide lõunaosariikides mingeid kodanikuõigusi, ainult põhjaosariigid on annud neile ka valimisõiguse ja nõnda saab ka neeger töötada oma õigusliku ja majandusliku olukorra parandamiseks. Ka pole Ühendriikide Põhjas enam sellist neegrite eraldamist valgetest avalikkuses, — valgete raudteevagunitest, teatritest, kirikutest, võõraste ja söögimajadest, koolidest jne., nagu see veel on harrastatav Lõunas. Lõunas peab neeger veel nüüdki sõnalausumata alistuma igale teotamisele, pilkamisele ja sõimule, mida arvab temale tarviliku olevat jagada valge.

Siiski ka juba tänapäeval, alles 75 aastat pärast orjusest vabanemist, on neegrid end niivõrd suutnud majanduslikult maksta panna, et omavad kokku kuni 20 miljonit aakrit maad, ja kõikide nende varanduste koguväärtust hinnatakse kuni kahele miljardile dollarile. Neegritel töötab ku-

ni 40 elukindlustusseltsi ja 50 panka kogusummas sajamiljonilise põhikapitaliga; — neid finantseerivad, juhivad ja tarvitavad ainult neegrid. Neegritel on sadasid oma ajalehti, omad koolid ja ülikoolid, ning kõige selle tagajärjel ka kirjaoskamatus neegrite hulgas juba on langenud kuni 15%-le. Ei puudu neil ka oma kunstnikud, kirjanikud ja õpetlased; viimaste hulgas üks kuulsamaid on rahvusvahelise nimega põllumajanduskeemik prof. George Carver.

Loomulikult ei saa muidugi nõuda ega tahta, et neeger Ühendriikides kunagi peaks jõudma domineerivale seisukohale, — aga inimväärsed eluvõimalused saavutab ta kord kindlasti. Ja siis, — nagu see vähematel juhtudel juba on toimunudki Libeerias ja ka mujal, — noid vabanenud orje tuleb tsiviliseeritud inimestena kindlasti jälle suuremal hulgal tagasi ka nende esisade vabale kodumaale siia, Kesk-Aafrikasse, — kaasa aitama oma siinsetegi suguvendade elujärje parandamises ja vaimupimeduse kaotamises. Muide, — suurem osa noid endisi Ameerika neegreid, kellele juba aastakümneid tagasi Aafrika rannikule loodi iseseisev Libeeria vabariik, varsti pärast paigaleasumist degenerereerus oma kohalikke suguvendi türanniseerivaks, väljasurevaks päevavaraste „ülemkihiks“. — Õpetuse „seisuste vahedest“ oli neeger endaga Ühendriikidest truit kaasa toonud.

Tuleviku otsustada jääb, kas neeger rassiliselt, võrdselt aasialastelegi, kunagi jõuab järele valgele tõule, — või jääb ta päriselt alla valgete mehhaniseeritud tsivilisatsioonile, mis ka tema odavat lihastejõudu ei vajaks enam. Igal juhtumil peab ta selle vahemaa katma, — jõudma järele valgetele enne, kui tsivilisatsioon ta tulvab hoopis, — kuna ta alles on rumal. — Quo vadis, homo africanus?

A. B. A. Ltd. Tarkwa.
Gold-Coast, West-Africa.

Ringvaateid välismailt.

Eesti saarekestest Läti meres.

Kui palju on säilinud eestlasi Daugavpils'i (Dünaburgi), Režiitsa ja Ludseni (Lutsi) maakonnis.

Täpset eestlaste arvu neis linnades ja maakonnis määratleda on muidugi võimatu. Praegustes oludes on nad eesti rahvale kadumas niikuinii. Segaabieludes eestlased, niipalju kui mina neid tunnen, end keegi eestlaseks enam ei tunnista. Eriti usinad oma rahvuse salgamisele on need naised, kelle mehed on seltskondlikult kõrgematel kohadel.

Eestlased siin ümbruses mingit organiseerumistahet ei osuta. Kui eestlasist keegi sureb kasvõi nälga, teine teda aitama ei tule. Isegi tema matusele ei minda. Kui läinud aastal Daugavpilsis suri mitme maja omanik, siin üle 60 aasta elanud ja väga populaarne härra Linnamägi, siis olid teda viimsele rahupaika saatmas küll lätlased, küll poolakad, venelased ja sakslased, kuid eestlasi — ainult kaks. Oma isade maa ja rahvuse salgajaid — elus edasijõudmise taktistuste hirmul — on siinsed eestlased rõhuvast enamuses. Daugavpilsis leidub vaid üks eesti äri, — peegli- ja pildiraamidetööstus ja fototarvete kauplus, mille omanik L., poissmehena on juba ligi 60 a. vana, ja kui ta sureb, kaob seegi, end eestlaseks tunnistava eestlase ettevõtte siit linnast.

Kui eesti vanemate lapsed kavatsevad astuda riigiteenistusse, siis nad tingimata tunnistavad end lätlasteks, — kui aga jäädakse erategevusse, siis peetakse kasulikumaks muutuda sakslaseks, sest sakslastel ei puudu mitmeid organisatsioone, kust tarbe korral antakse ka igasugust nõu ja ainelist toetust.

Juhtub viperusi neilgi puhkedel, mil mõni südimaid tahabki eestlasena esineda. Nii korraldab Daugavpilsis läti naiste abiandmis-komitee, kuhu liikmetena kuulub esindajaid kõigist kohalikest rahvustest (peale juutide), igal aastal veebruaris „kirju õhtu“, kus igal rahvusel on oma kiosk rahvustoitutudega ja rahvariites müüjannadega. Daugavpilsis vähesed eestlannad l. a. tellisidki selleks Tartust rahvusrõivad ühele naisele, aga kuna rõivastelt nõuti kuni 32 latti tolli, jäid rõivad tollilt välja ostmata ja eesti kiosk jäi korraldamata.

Rahvusvahelise ilmega, räpane Daugavpils on pärast 1934. a. tublisti uuendunud, linnas on remonteeritud ja juurde ehitatud palju uusi tänavaid ja hooned. Viimastest uhkeimaid (ja omataolisena ka kogu Läti kohta suurimaid) on nn. „Venibas nams“, — Läti rahvamaja. Tema kubatuur on 76.000 kuup-

meetrit, põrandapind 30.000 ruutmeetrit (kolm hektaari). Kui hoone ehitati, siis korjati selleks annetusi kõikidelt Daugavpilsis asuvatelt rahvustelt, praegu aga kasutavad seda küll ainult lätlased.

Eestlaste üldarv Daugavpilsis praegu võib olla umbes 40—50 inimest, ja peale nende veel umbes 35 naishinge, kes on mehel lätlastel või poolakail. Ja need end muidugi enam eestlaseks ei pea. Sellises olustikus osutub eestlasele kadunuks paratamatult ka kogu pealekasvav eesti noorpõlv. J. T.

Ahto Valter tekitas Austraalias sensatsiooni.

Juuni alul töid Austraalia lehed Sydney sadamasse saabunud Eesti meresõitjast Ahto Valterist rohkesti pilte ja kirjutusi, mida märkis omalt poolt ka Eesti ajakirjandus. Erilist tähelepanu on osutatud Ahto Valteri ameeriklasest naisele ja 22-kuisele pojale Teddyle, kelle koduks terve aja on olnud ookean. Austraallased ristsid väikese Teddy „babyks kois“ ja otsisid talle lapsehoidjat.

Austraalia lehed imetlevad Eesti kapteni julget merereisi ja toovad ka kirjeldusi tema varematest seiklusrikastest matkadest, nimetades, et nad sõidavad julgelt nagu piraadid. „The Sun“ kirjutab:

„Eesti lipp tõusis Eesti laeva masti Sydney sadamas esmakordselt ajaloos.“ Sama leht nimetab purjek „Ahto“ meeskonda seiklejate meeskonnaks, tuues nende koosseisu. „Ahto“ purjetas hiljuti Pacifici saartelt. Ta lahkus Noumeast 14 päeva eest ja saabus Sydneysse. Kapten Valteriga on kaasas ta naine, väike 22-kuine poeg ja meeskond, milles kuus ameeriklast, kaks kanadlast ja üks tahitiilane, kes on kokk.“

Proua Margaret Valter, kes on rahvuselt ameeriklane, jutustab „Daily Telegraphi“ usutlejale:

„Kaheksateist kuud peale meie abiellumist sõitsime Nassaust välja 27-jalasel paadil, veetes mesinädalaid.“

Reisil Ameerikast Austraaliasse on Ahto Valter kirjutanud raamatu „Racing the Seas“.

Ahto Valteri saabumisest Sydneysse kirjutab „Päevalehele“ muuseas eestlane, eesti seltsi esimees L. A. Norrak:

„Vilkjalt töötasid lehemehed ja peale lõunat olid juba tänavanurkadel lehepostidel eelteated esimese Eesti laeva saabumisest. Eesti oli üleöö kuulsaks saanud. Ajalehtedes ilmusid pikemad artiklid Ahto Valteri „sangarlikkudest mereretkedest“, „kaaslase

päästmisest tormisel merel", ja „omapärasest meeskonnast“. Kui siis veel lisaks sellele ilmus ridade vahel märkus, et Ahto vajab oma väikesele pojale Teddyle lapsehoidjat, siis muutus „Ahto“ Mekkaks, kuhu poole tõttasid sajad seiklushimulised Sydney neid, olles veendunud, et just nemad on need äravalitud, kellele saab osaks reisi kaasa teha, mis veel kaksteist kuud kestab. Juhtus huvitavaid lugusid. Nii mõnegi neiu süda, ehk ta küll oli „kapteni tütar“, läks pahaks juba laeva külje alla jõudes ja ta palus paadimeest kiirelt kalda poole tagasi sõuda. Oli aga ka neid, kes kohe, kui laevapardale jõudsid, energiliselt väikesele Teddyle tõendama hakkasid, kuidas üks õige lastehoidja peaks toimima. Väike mees protesteerib aga vastu, et kus sellega, tema ei taha endale ühtki teist ema.

Nagu meile selgus, ei olnud Sydneysse tulek sugugi reisikavas, kuid et eelolev osa reisist läheb teed mööda, kus suuremad tormid alatised on, siis otsustas kapten Valter laeva püramasti „mizzen mast“ uuega asendada, sest vana mast ilmutas kõrge vanaduse tundemärke. Too mast asetatakse aga loodetavasti Sydney Eesti Seltsi uude majja, kui see kord kerkib, esiplatsile lipuvardana aukohale. Vastav lubadus on juba meie konsulile antud.

Loodame nüüd, et see esimene pääsuke kauge kodu lipu all viimseks ei jää, vaid sellele järgnevad veel paljudki eesti laevad.“

„Pallo Engineering Limited“ suurtööstus Uus-Meremaal.

Ajalehe kaudu avastatud eestlane
Aucklandis.

Välis-Eesti Ühingule näha saadetud Aucklandi „The Standard“ 4. maist s. a. toob ülalmärgitud pealkirja all oma majandusküljel pikema, omaniku näopildi ja illustratsioonidega varustatud kirjelduse eestlase Karl Pallo suurtööstusest Aucklandis, milles

valmistatakse omaniku enda eriplaanide järgi petrooleumipumpe autodele, lennukitele ja muile bensiinimootoritele. Kirjelduses märgitakse, et hr. Pallo, kes praegu on 43-aastane, tuli Uus-Meremaale 1930. aastal mingi prantsuse firma esindajana, kuid rajas siis oma tööstuse, mille laiendas osatühisuseks 1935. a. Töö käib tehases kolme vahetusega, ilma vaheajata öö-päeva jooksul, sest tehase saadused on Uus-Meremaal võitnud monopolioluks korra.

Olles andnud tehase tegevusest ja tema saadustest ülimalt kiitva otsuse, ajaleht enustab energilisele hr. Pallole insenerina-leidurina ja töösturina Uus-Meremaa industrialiseerimisel suurt tulevikku. Hr. Pallo visaduse iseloomustusena kirjutises muuseumärgitakse, et oma esimese pumbamudeli valmistamiseks ta ei kokkunud kulutamast üheksa kuu kestel kuni 10.000 naelsterlingit, praegu aga, massiproduktina, maksab see pump vaid 75 naela.

Eesti kunstinäitus Antverpenis.

Antverpeni Kuninglik Kunsti-Selts avas Antverpenis 20. mail k. a. Eesti maalikunsti ja skulptuuri näituse, milleks tööd oli kogunud ja saatnud E. Kujutava Kunsti Sihtkapitali Valitsus Tallinnast.

Näituse avas Antverpeni Eesti aukonsul hr. Verbeck. Avamisest võttis osa umbes 50 külalist. Asekonsul dr. A. Massakas andis maalide ja skulptuuride kohta huvitatuile pikemaid seletusi.

Antverpeni konsulaadi sekretär preili I. Pürg oli näituse avamisele ilmunud rahvarõivais, mis andis belglastele kena kujutluse eesti naisest.

Juba avamispäeval müüdi viis maali, ja järelepärimisi ostuks tehti veel järgnevatel päevadel. Väljapanekud olid väga kenasti eksponeeritud ning kogu avamisteremoonia jättis külastajaile hea mulje.

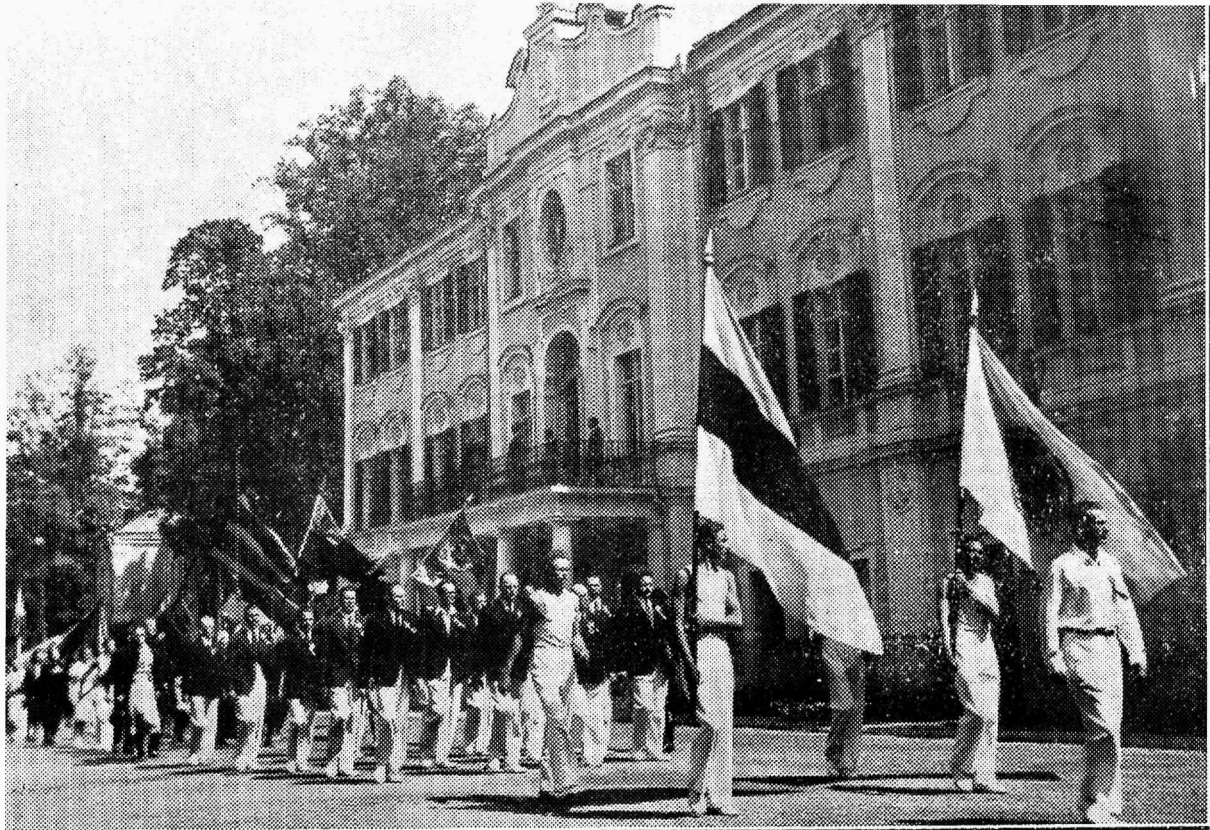
A. T.

Esimene biograafiline teatmeteos

«Välis-Eesti tegelased»

müügil Välis-Eesti Ühingu.

Hind U. S. A. \$ 1.— või Ekr. 4.—.

Eesti Mängude rongkäik.
Rongkäik jõuab Kadrioru lossi ette, kus tervitatakse presidenti.

Kodumaa sõnumeid.

Poliitilises elus kujunes juunis, suvevaheaja vaikus, ainsaks suuremaks sündmuseks riigikogu erakorraline kokkutulek 21. juunil Saksa-Eesti mittekallaleitungi-lemingu kinnitamiseks, millisele lepingule, nagu teatasime eelmises numbris, 7. juunil Berliinis kirjutas Eesti poolt alla välisminister K. Selter. Riigivolikogus anti lepingu kinnitamise vastu 8 häält, kahe rahvasaadiku erapooletuks jäämisel, riiginõukogu aga kinnitas lepingu ühel häälrel.

Läbitõttatud kujul riigi statistika keskbüroo poolt ulatusid lõplikud andmed Eesti rahandusliku ja majandusliku seisuga kohta 1938. a. lõpuks avalikkuseni alles Eesti Statistika kuukirja juuninumbris, milles muuseas leiame, et sisseveo koguvääratus, arvates kaasa ka laevad, hõbe metallina ja esemeina, võrdus 1938. a. 108,5 milj. kroonile. Kulda veeti sisse 70 tuh. kr. eest, peale selle kuldraha ja -kange 38 tuh. krooni eest. Väljavedu samalaadses arvestuses tõusis 104,1 milj. kroonile, mille tulemusena maksebilanss puhtkaubanduslikus osas andis 4,4 milj. kroonilise passiivsuse.

Kaubalaevastik suurenes mullu 12 laevaga 11 tuh. tn. võrra. Kogu tonnaazist oli välissõidus tegev 150.000 br.-reg.-tn. Prahtidest saadi 19,5 milj. kr. 21,0 milj. kr. vastu 1937. a. Eesti kaubalaevastiku kulud ja maksud on arvestatud 13,9 (l. a. 15,1) milj. kr., mille tulemusena saadi rahvamajanduslikku tulu laevandusest 1938. a. 5,63 milj. kr. eelmise aasta 5,99 milj. kr. vastu. Prahihinnaks on arvestatud keskmiselt 130 kr. br.-tn.

Välisvõlga oli 146 milj. kr., mille vastu varade seis oli umbes 90,4 milj. kr. Puhtvälisvõlga seega 56 milj. kr. Valitsusvaheliste võlakohustuste summa võrdus 1938. a. lõpuks 84,3 milj. kroonile, ning 1927. a. raha- ja pangareformi laen 24,6 milj. kroonile, missugusest laenust umbes kolmandik pabereist on Eesti kodanike ja asutuste käes. Kogu riigivõlgade summa võrdus 1938. a. 115,7 milj. kroonile, millest sõjavõlad moodustasid üle 80 milj. kr.

Turistid ja reisijad 1938. a. kestel jätsid Eestisse 4,74 milj. kr., kuna Eestist välispassidega väljasõitnud isikud ja välismaal õppiv noorsugu on kulutanud 3,34 milj. kr., andes seega aktiivsuse

1,40 milj. kr. Kodumaale tagasi pöördunud eestlased on toonud umbes 100.000 kr.(?), 858 väljarändajat on viinud aga raha välja ä 300 kr., kogusummas 257,4 tuh. kr.

Välisesinduste kulutused ulatusid 898,62 tuh. kroonile, tulused saadi 132,9 tuh. kr. Eestis asuvate välisesinduste kulud on kogusummas 800 tuh. kr. Rahvasteliidu liikmemaksuks kulus 81 tuh. krooni ja teisteks rahvusvahelisteks maksumedeks 17 tuh. kr.

*

Kokkuvõtted tänavuse esimese poolaasta võiväljaveo kohta näitavad eelmise aasta sama aja võrreldes, et see on tõusnud üle 20 tuhande tünni või 17,5% võrra. Kui läinud aasta esimese kuue kuu jooksul veeti võid välja 116.475 tünni, siis tõusis tänavune või väljavedu sama aja kohta 137.067 tünnile.

Juunikuus veeti võid välja Saksasse 5947 tünni, Inglismaale 32.225 tünni, Itaaliasse 540 tünni, Kreekasse 25 tünni, kokku 38.757 tünni. Möödunud aasta juunikuus veeti võid välja 29.844 tünni, seega tõusis juunikuus võiväljavedu ümmarguselt 30 protsendi võrra.

Tänavune võiväljaveo suurenemine on tingitud piimatoodangu tõusust. Viimast omakorda põhjustas asjaolu, et karja talvised tootlustamisolud olid head. Võib arvata, et piimakari on ka arvuliselt tõusnud, kuid selle kohta puuduvad statistilised andmed.

Üle 50 protsendi on tõusnud juustu väljavedu poole aasta kestel. Kui möödunud aasta esimese kuue kuu jooksul veeti juustu välja 100.000 kilo, tõusis tänavune väljavedu 1. jaanuarist kuni 1. juulini 156.000 kilole, seega ligi 55 protsenti rohkem. Juunikuus veeti juustu välja Saksasse 22.289 kilo, Egiptusse 547 kilo, Ühendriikidesse 240 kilo, kokku 23.076 kilo. Läinud aasta juunis veeti juustu välja 14.237 kilo. Tõus seega kuu juustuväljaveos üle 62 protsendi.

Piimapulbrit veeti 1. jaanuarist kuni 1. juulini välja 49.300 kilo eelmise aasta sama aja 40.554 kilo vastu. Seega pooleaasta tõus väljaveos 8476 kilo.

Kondenspiima veeti välja aasta esimese kuue kuu kestel 48.861 kilo eelmise aasta sama aja 105.473 kilo vastu.

*

Eesti põllumajanduses kahjustas külmale kevadele järgnenud põud tugevasti vilja- ja heinakasvu, luues eriti kurva pildi suviviljade ja heinasaagi suhtes. Põllumajanduslike korrespondentide poolt 15. juuniks tehtud hinnangul rukki seisund oli üle riigi keskmiselt 91% viimase 10. a. keskmisest, talvnisu oma aga 77%, kusjuures põld- ja niitheina saagi lootused samuti olid märksa nõrgemad

mullustest. Jaanipäevaks alanud vihasajad aga tunduvalt parandasid olukorda kõikjal. Vihm, mis tuli viimsel hetkel, päästis suviviljasaagi, ja kuigi heinasaeg jääb hiljemaks, näib üldine viljade seisukord Eestis tänavu kujunevat siiski vähemalt keskmiseks.

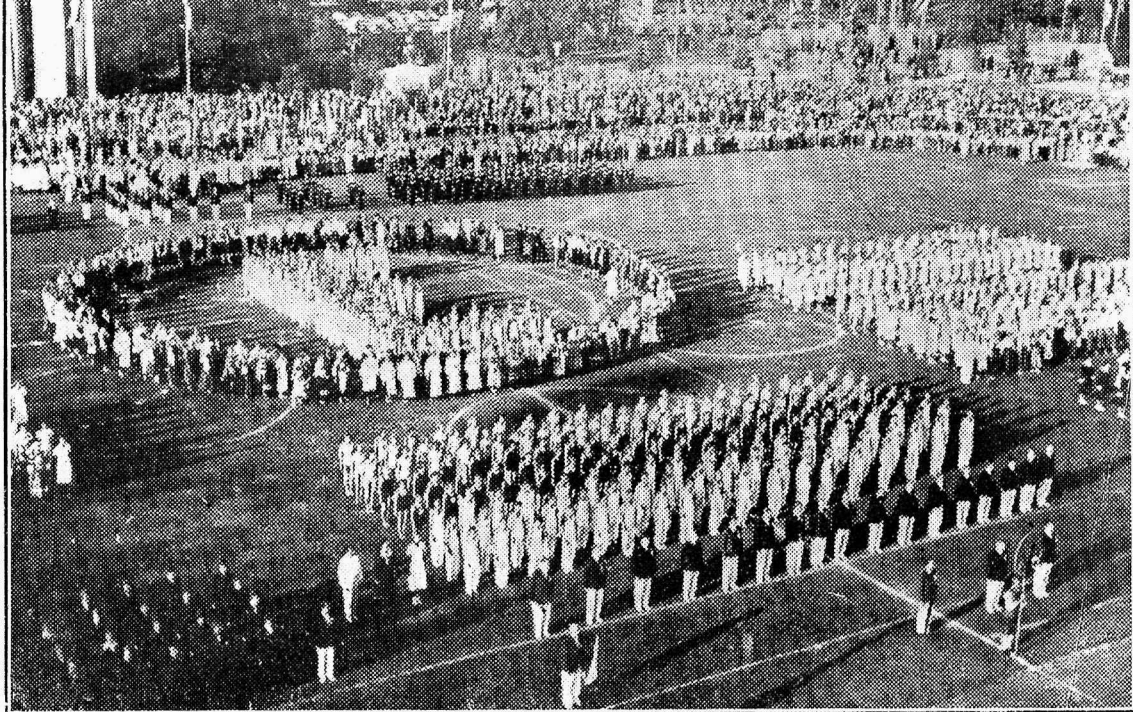
*

Võidupüha ja jaanipäeva väärrikaks sissejuhatuses ülemaailses elevuses kujunesid tänavu Tallinnas 16.—19. juunini peetud Eesti Mängud. Need suurejoonelised kehakultuuripidustused tänavu töid pealinna kokku veelgi rohkem spordihuvilisi ja õnnestusid ka tulemustelt veeltgi paremini kui esimesed, viie aasta eest peetud Eesti Mängud. Suurpidustuste üheks mõjuvamaks ja ilusamaks avalduseks oli tegelaskonna ja juhtide 7000-pealine rongkäik läbi pealinna ja defileerimine vabariigi presidendile ja teistele kõrgetele küllalistele Kadrioru lossi ees. Pikk lippuderivi, rahvatantsijad igast maanurkast oma värviküllases rõivastuses, rahvapillimehed ja naisvõimlejad saledad read kujundasid rongkäigu tuhandeile jälgijale unustamatuks elamuseks. Peaareenil, Kadrioru staadionil, toimus võistlustest peamiselt vaid võimlemisosa, — maadlus, tõstmine, poks, vehklemine, käsipall, tennis, kergejõustik, ujumine, jalgrattasõit, veeremäng jne. korraldati aga teistes kohtades üle kogu Tallinna.

Üle maa oma rahvuslikeks spordimängudeks kokkutulnud „mänglased“ kiitsid oma esinemistega pealtvaatajate huvi nüivõrd kõrgele, et kolmandal päeval lõpppidustusele staadionile neid kogunes rekordiliselt, — 25.000 inimest. Kohale saabusid ka vabariigi president K. Päts, ülemjuhataja kindral J. Laidoner ja kõik Tallinnas viibivad vabariigi valitsuse liikmed. Pärast presidendi hoogsat sõnavõttu, võimlejad kolonniid staadionil andsid ruumi üksikuile mees- ja naisvõimlejad gruppidele, kelledest publikule eriti meeldisid rukkiliilismistes dressides naisvõimlejad oma efektsete võimlemisharjutustega. Pärast peaminister K. Eenpalu lõppsõna võimlejad sirged kolonniid üksaaval hakkasid valguma laiail raudteejaamadesse, et erirongides veel samal õhtul suunduda tagasi oma maakondadesse, iga „mänglane“ tagasi oma kodupaika.

*

Mõni päev hiljem, — võidupühal, jaanipäeval ja jaanipäevale järgneval päeval, mis oli pühapäev, toimusid jälle uued, Eestile üldtähtsusega pidulikud sündmused. Kuna neil päevil Pärnu kuiravi ja supellinn sai 100-aastaseks, märgiti seda 7. Pärnumaa laulupeoga, millest võttis osa 4500 lauljat, ja muude juubelpidustustega. Neist olid tulnud osa

Eesti Mängude avatseremonia staadionil.

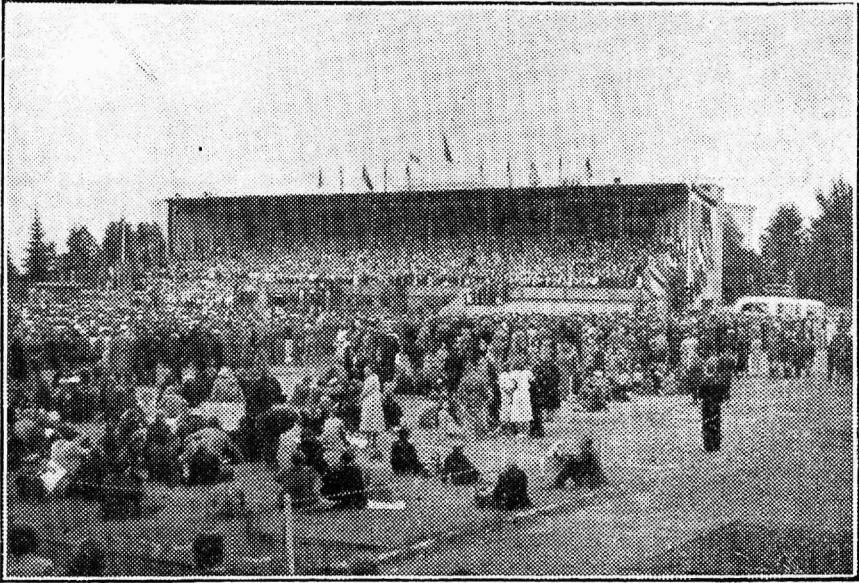
võtma ka vabariigi president K. Päts, ministrid O. Kask, A. Oidermaa, A. Assor, A. Jaakson, ülemjuhataja J. Laidoner, ja rida teisi kutsutud külalisi. Kujunenud kombe järgi võidupüha hommikul president, ja seekord nimelt Pärnus, süüitas võidutõrviku, millest tuli viidi mootorratastel laiali kõikidesse kodumaa suurematesse keskustesse. Pidustuste võimsa lõppakordina pühapäeval, 25. juunil avati presidendi juuresolekul Tahkurannas, K. Pätsi sünnikohas selle tähistamiseks Pärnumaa rahva poolt sinna püstitatud monument.

Pärast jaanipäeva viibisid Eestis ka kaks tähtsat väliskülalist, — Saksa kindralstaabi ülem kindral F. Halder, kes oli vastukülaskäigul Eesti sõjavägede staabiülemale kindral-ltn. N. Reegile, ja Ungari kaubandus-, tööstus- ja teedeminister dr. A. Kunder, kes Ungari haridusministri B. Homani asemel oli vastuvisiidil haridusminister A. Jaaksonile. Esimene neist tegi visiidi ka ülemjuhataja kindr. J. Laidonerile Viimsis, president K. Pätsile Oru lossis, ja lahkus 30. juunil lennukil Soome. Minister dr. A. Kunder Tallinnas võttis osa ka Eesti-Ungari kultuurkonventsiooni segakomitee koosolekust ja sõitis tagasi Ungarisse samuti 30. juunil.

Juunis vabariigi president K. Päts teostas rea suuremaid nimetamisi Eesti välisesindustes ja välis-

ministeeriumis, millistest siin märgime järgmisi. Saadik J. Leppik vabaneb Rooma saadiku kohalt ja jääb edasi saadikuks Budapesti. Saadik A. Varma lahkuib saadikukohalt Kaunasest ja läheb saadikuks Rooma, tema asemele saadikuks Kaunasesse saab Jaan Lattik. Pressiatašeeks Stokholmi määrati K. Ast.

Sveitsis, Luzernis peeti tänavu 4.—10. juulini laske maailmavõistlusi, millest võttis osa ka Eesti meeskond. Juba esimesel võistluspäeval eesti meeskond tuli esimeseks väikekalüübrüssist laskmises lamades- ja põlvetasendis, jättes endale seljataha tugevaimad võistlejad, soomlased ja helveetslased. Ka teistel võistlusaladel pälvis Eesti meeskond tavaliselt teise või kolmanda koha, kusjuures aga individuaallaskmises üksikud eesti meeskonnaliikmed pärisid mitukümmend kuldmedalit. 10. juulil võistlused lõppesid kõige tähtsama alaga — vabapüssimatšiga nn. Argentiina sambale (suurpokaalile), mille eesti laskurid võitsid kaks aastat tagasi toimunud laske maailmavõistlustel Helsingis, ja millist sammast neil nüüd tuli kaitsta. Ka sellel matšil eestlased, rasketes ilmastikuoludes, tulid esimesteks, säilitades rändauhinna. Seda saavutust hinnatakse kui kõigi aegade suurimat ja sangarlikumat laskevõitu eestlasilt. Peale selle omandas eesti meeskond maailmameistri tiitli vabapüssist laskmises põlvetasendis, milles ta püstitas uue võimsa maailmarekordi (ainsa neil võistlusil) 1880 silmaga.

Laulupidu Pärnus.

„Vanemuise“ Selts Tartus, kes on tegutsenud ligi 70 a., pidas nüüd era- korralise peakoosoleku, kus selgus, et seltsi teatrihoone uus juurdeehitamine on seltsi eelarve viinud võlgadesse, mis ulatuvad 520.000 kroonile. Kuna nende protsentide tasumine käib seltsile üle jõu, ja kuna riik võlgade korraldamise võtab endale vaid siis, kui teatrihoone majandamiseks luuakse eriline, riiklikult juhitud sihtasutis, selts otsustaski teatavate tingimustega teatrihoone anda üle loodavale sihtasutisele.

*

Kaks aastat kestnud eeltööde järele Eesti ringhääling hakkas heliplaadistama eesti algupärast muusikat. Sel puhul andis avalikkusele seletusi Riigi Ringhäälingu direktor F. Olbrei.

Seni puudub eesti muusika heliplaatidel täiesti, märkis F. Olbrei. Heliplaadistamist on seni korraldanud ärid ja seda puhtäri- listel kaalutlustel. On plaadistatud küll igasuguseid võõraid tantsutükke, neile eestikeelset tõlketeksti juurde pookides. Iga- sugused „Oh, sa poiss“ ja „Viljandi paadi- mees“ või „Tädi Anna“ on määratud hul- kade labasele maitsele ja säärastel on, kahjuks, minek kindlustatud. Tõsisemaid helindeid muusikaärid puhtäri- listel ei heliplaadista, kuna see pole tasuv.

Eesti tõsisema muusikalise omaloomingu heliplaadistamine on aga tingimata vaja-

line ja seda mitmesugustel põhjustel. Eel- kõige saadavad välismaa ringhäälingud meile oma heliplaate, millele tahavad vas- tutasuks heliplaate Eesti muusikast. Sa- muti nõutakse meie heliplaate vabariigi aastapäevade puhul, et välismaa ringhää- lingud saaksid oma kuulajaskonnale tut- vustada algupärast Eesti heliloomingut. Samuti vajavad heliplaate meie propagan- dataalitus, siseministeerium ja veel mitmed asutused.

Mullu kevadel koostati konservatooriumi õppejõudude kaasabil eesti helindite esi- algne plaadistamise kava. Otsustati plaad- istada ümmarguselt 100 algupärast helin- diit, kusjuures oleksid esindatud kõik meie vähegi tuntud heliloojad, samuti peab plaatidesari iseloomustama meie muusika- list arengut ja taset üldse.

Igast plaadist valmistatakse 100 äratõm- met, sellega kokku 10 000 plaati, mis las- takse müügile.

*

Petseri suurtulik ahju, millest teatasime eelmises numbris, nõuab veelgi pidevat tähelepanu oma tagajärgede liik- videerimisel. Petseris loodud tuleõnnetute abistamise komitee otsustas jätkata keh- vemate ja lasterikaste perekondade abis- tamist kogu eeloleva talve kestes, ja anda raha ka tööriistade muretsemiseks ja ravi- ning koolikuludeks.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Sydney „Eesti Maja“ esimese tegevusaasta ülevaade.

Aasta on sellest möödunud, kui alustas tegevust K. Ü. „Eesti Maja“. Ühingu eesmärgiks oli seltsimaja püstitamine „Eesti Kodu Lindale“, milline oleks ühtlasi kujunenud koduks kõigile teistele eesti organisatsioonidele Sydneys. Esimese paari kuu töö tulemusena valmis plaan, mida võis lugeda ideaalseks, arvestades krundi kuju, maja otstarvet ja eesti seltskonna majanduslikku jõudu.

Vähempakkumiste tulemusena selgus, et maja läheb maksma £6000, kuna juhatus omas eelarves oli ette näinud £4000. Kooperatiivil oli tolkorral 80 liiget, kes olid aktsiapidajad reserveerinud £1600 väärtuses. Näis nüüd tõesti, et selle maja ehitus käib üle jõu ja sellepärast asuti plaani kärpimisele, mille juures saadi arvestada ainult üht asjaolu, ja nimelt: maja ei tohtinud maksma minna rohkem kui £4000. Kuid kahe- ja poolekordsest majast oli järele jäänud ainult poolteist korda ja 7300-ruutjalasest pinnast ainult 4800. Tulid ju maha kärpida einelauapidaja elukorter, üüriruumid teistele seltsidele, näitelava kõrvalruumid ja see meie esivanemate vastupidavuse allikas — „Eesti saun“.

Vahepeal oli kooperatiivi liikmestepere jõudvasti kasvanud. Jõuti otsusele, et oleks soovitatav uuesti küsida liikmeskonna arvamust plaanide suhtes. 15. aprillil peetud peakoosolekust võttis osa 49 liiget. Koosolekul arutati mõlemad plaane uuesti põhjalikult, millele järgnes kooperatiivi juhatusetepepanek — eelmise peakoosoleku otsus plaani suhtes tühistada ja plaan nr. 1 vastu võtta. Plaani teostamisele asuda siis, kui rahaline seisukord seda vähegi lubab. See ettepanek kiideti heaks 37 häälega. Järgmise päevakorrapunkti all anti kooperatiivi juhatusel volitus teha laenu kuni £4000 ulatuses, sest avaldati lootust, et lisaks välimisele laenule võimaldavad liikmed ka väikest siselaenu ning sel puhul oleks kooperatiivi juhatus seaduslikult volitatud seda vastu võtma ilma uue peakoosolekuta.

Krundi suhtes selgub, et see oli haruldaselt õnnelik ost, sest jälgides ajalehti nähtub, et sellele rajoonile ennustatakse väga head tulevikku. See on õieti ainuke suund, kuhu poole Sydney südalinn võib kasvada.

Kooperatiivi juhatusel on seni saanud kaks laenupakkumist: üks £2500 peale ja teine £3000 peale. Teine pakkumine on eriti soodsatel tingimustel 20 aasta peale. Sellega tuleks omal seltskonnal kokku panna kas

ehituse alguseks või selle vältel £4000. Seni on 126 liikme ja nelja seltsi poolt reserveeritud aktsiapidajaid £2600 väärtuses. 36 liiget on ostnud rohkem kui £10 eest. Loodetakse ka, et teised liikmed kasvõi ainult kümne naela eest osatähti juurde ostavad, nii et ehitusega võiks algust teha juba juunikuus.

Kooperatiivühingu „Eesti Maja“ liikmeskond on praegu järgmine (klambrites aktsiate arv): Andrekson, W. (10), pr. Anderson, M. (10), Anspal, J. (10), Allik, K. (10), prl. Berg, E. (35), Blumfelt, J. (10), Cook, P. (10), Devid, H. (15), Dethloff, E. (25), Erman, J. (35), pr. Erman, H. (10), Erikson, L. (60), Guutman, A. (10), Gleser, H. (10), Gielov, K. (10), Herman, J. (50), Hagar, O. (10), Hints, G. (10), pr. House, H. (20), Jürgens, E. (65), pr. Jürgens, M. (20), Jürgenson, E. (35), pr. Jürgenson, O. (10), Jöesberg, E. (10), prl. Ilves, A. (10), Jakobson, A. (10), pr. Jakobson, M. (10), Kaiv, J. (10), Klein, J. (35), Kaevats, L. (10), Kaldasaun, K. (10), pr. Kenny, J. (10), Kalpus, R. (25), Kirpson, A. (10), Kääni, J. (10), Kääni, R. (10), Kook, K. (10), pr. Kaasik, L. (10), Kubbere, G. (10), pr. Kubbere, A. (10), pr. Kool, E. (10), Kaljuste, A. (10), prl. Kitsapea, A. (20), pr. Kallas, M. (10), prl. Lohk, M. (10), Lond, A. (50), pr. Liiv, E. (10), Laos, H. (10), Lembusch, J. (10), Lipping, J. (10), Lahm, M. (10), pr. Lahm, E. (10), Marks, B. (10), pr. Marks, A. (10), Mölder, J. (10), pr. Mielen, E. (20), Mielen, A. (20), Meos, V. (10), Maripuu, S. (10), Mathiesen, A. (10), Mullerstein, B. (10), pr. Norrak, L. (45), Norrak, H. (45), Norrak, G. (45), Norrak, L. (35), Nõmberg, A. (10), pr. Nõmberg, E. (20), Nortots, O. (10), pr. Nortots, A. (10), Nõu, N. (10), Nõmm, H. (10), Ooman, M. (10), Phillips, P. (10), Park, A. (10), Peedo, V. (10), Pullisaar, A. (10), pr. Peet, V. (10), Palm, H. (10), pr. Palm, A. (10), Post, A. (20), prl. Pent, A. (10), Raim, A. (35), Rebane, J. (20), prl. Rumm, V. (10), Reispuk, K. (10), Rööm, O. (10), pr. Rööm, A. (10), Roller, H. (10), pr. Raud, J. (10), Remmert, J. (10), Reiman, K. (45), Rose, A. (10), Roosipuu, A. (10), Saar, H. (60), Saar, M. (10), pr. Saar, A. (60), Selg, A. (45), Sommer, J. (20), pr. Sommer, A. (10), Sepp, J. (10), prl. Steinman, O. (10), Sildever, J. (10), Soom, J. (45), Sepman, A. (10), pr. Sepman, R. (10), Strauss, E. (10), pr. Sauga, G. (10), Simson, E. (10), Savik, O. (25), Salm, K. (10), Tõllasepp, J. (10), pr. Tõllasepp, L. (10), Tondi, E. (35), Timm, B. (10), Trumm, A. (35), prl. Tiikman, H. (100), Toll, J. (10), Taks, A. (10), pr. Ujok, S. (10), Ujok, J. (10), Viru, L. (35),

Harbiini eestlaste suvila
Sungari jõel.

prl. Viedebaum, A. (10), Varik, T. (25), Vapper, A. (10), pr. Vornik, H. (10), Vornik, P. (10), Veinberg, V. (10), pr. Veinberg, A. (10).

Seltsid: S. E. S. „E. K. L.“ (300), Kaupmeeste selts (20), Kogudus (10), Välis-Eesti Ühing (10).

Rio eestlaste seltsielust.

Nagu varem teatasime, korraldas Rio E. S. „Uus Kodu“ seltsiliikmete-vahelise malevõistluse, mis lõppes aprillis. Kohtadele tulid: 1. A. Ende ($7\frac{1}{2}$ p.), 2. A. Fridolin (7 p.), 3. V. Lauk (6 p.), 4. H. Reinmäe ($4\frac{1}{2}$ p.).

Emadepäeval, 20. mail, kus tulid väljajagamisele ka maleauhinnad, oli korraldatud teelaud ühes päevakohaste ettekannetega ja kõnedega pr. J. Muttik'ult ja H. Krisch'ilt. Hr. V. Ulla tõi statistilisi andmeid brasiilia eesti emadest ja lastest, lapsed annetasid emadele lilli ja esinesid ilulugemistega. Konsul O. Sjöstedt, kes oli koosviibimisele tulnud ühes tütreaga, andis maletajate hulgast esikohale tulnud A. Ende'le üle auhinna, sigaretitoosi ühes süütajaga, ja teise auhinna, tulesüütaja, sai A. Fridolin. Lõpuks lauldi Eesti hümn, millele järgnes tants. Koosviibimisest osavõtjate hulgas, keda oli arvuult 43, viibis ka Välis-Eesti Ühingu kohalik usaldusesindaja G. Sander abikaasaga.

6. mail Rios peetud Poola rahvuspühast võtsid aukülastajana osa E. S. „Uus Kodu“ esimees H. Reinmäe ja revisjonikomisjoni esimees E. Reigas abikaasadega. Eesti koloonia nimel edasiantud tervitustele poolakad reageerisid „Viva Estonia! Viva Polonia!“ hõisetega. E. Reigase kõne kviteerisid koha-

liku Poola esinduse sekretär dr. C. Zaniewski ja poola seltsi esimees W. Krasnowolski. Võib märkida, et poolakaid Rios on umbes 2000, eestlasi praegu aga 150.

E. R.

Harbiini eesti selts asus suvitama.

Esimesel nelipühäl, 28. mail 1939. a. avati seltsi suvila Sungari jõel. Ilusa ilma tõttu oli ilmunud suurim hulk koloonia ja seltsi liikmeid, keda naiskomitee kostitas teega. Avasõna ütles seltsi esimehe k. t. konsul A. Lõhmus, millele järgnes lipu mastitamine.

Suvila üüriti kolmeks aastaks. Ta asub Sungari jõe ääres, kõrgel kaldal, linnast kättesaadaval kohal. On olemas võrkpallimänguplatsid, päikesevannid, lugemislaud, ümberriietumistoad jne. Suvila on saanud nii vanadele kui noortele suviseks koduks.

R. R.

Eestlaste seltsielu Brüsselis.

B. E. R. Selts pidas oma korralise aasta-peakoosoleku 4. mail s. a. Kinnitati ühel häälel möödunud aasta aruanne ning võeti vastu tulevase tegevusaasta eelarve. Raskusi oli uue juhatuse valimisega, sest paljudel seltsiliikmetel pole vaba aega. Juhatusliikmete õlgadel aga lasub tihti kohustusi teelaudade korraldamise, pidude ettevalmistamise jne., sest B. E. R. Seltsil puuduvad vastavad toimkonnad.

Seltsi juhatusse valiti: hr. A. Tali (esimees), tema abiks preili O. Gutman,

preili Holberg (kirjatoimetaja), härra V. Grünberg (laekur) ning hr. Tšutšilov (varahoidja), kandidaatideks proua C. Saarts ja prl. P. Grünvald. Revisjonikomisjoni valiti: proua H. Pelmas, härrad J. Saarts ja A. Grünthal.

Hr. V. Grünbergi ettepanekul otsustati seltsile muretseda valjuhääldaja. Vastav summa hangitakse korjanduslehe abil, millega algust tehti samal õhtul. Pandi kokku 200 franki. Seltsil on oma grammofon, ja nii tulevikus võib koosviibimiste puhul valjuhääldaja kaudu edasi anda eesti heliplaate.

A. T.

Jaanipäeval Eesti laul kajas võimsalt Kaljuvallas.

I. T. O. laulukooride vabaõhukontsert ja rahvatantsude esitamine. — Kodumaalasi tutvustati Helsingi vaatamisväärsustega. —

Meeleoluküllased õhtud H. E. Seltsis.

Jaanipäeval kl. 18 randus aurik „Aegna“ Helsingi sadamasse, tuues kaasa Isamaaliidu Tallinna Osakonna laulukoori ja rahvatantsutrupi. Kell 20 olid Seurasaares, — kus asub vabaõhumuuseum — nn. „Antin talo“ õues, laulukooride ja rahvatantsu-ettekanded. Kodumaa külalistel ei olnud aega linna vaatamiseks, vaid kiiremas korras tuli neil istuda autobusses, et aga „Antin talosse“ kihutada. Pooltunnilise hilinemisega avas meeskoor härra A. Roosma energilisel juhatusel kontserdi. Esitati eesti heliloojate parimaid ja sütitavamaid laule. Meeskoori lauludele järgnesid rahvatantsuettekanded. Iluasid ja kirevad rahvarõivad ühes rõõmsa, hooga ja heas rütmis esitatud tantsudega Kandle-Jussi kandle saatel ja härra Antje juhatusel, võitsid vaatajaskonna poolehoidu. Lõpposas esines segakoor paljude tuntumate eesti lauludega. Kõik ettekanded: meeskoori laulud, rahvatantsud ja segakoori ettekanded, võeti vastu kuulajaskonna poolt elavate kiiduavaldustega ning mitmeid ettekandeid tuli korrata.

Kiitvad olid ka ajalehtede arvustused. „Antin talo“ avar õu oli rahvast tihedalt täis, nende hulgas ka palju kohalikke eestlasi.

See „Antin talo“ on omalajal Põhja-Soomest toodud üle siia vabaõhumuuseumi kõigi oma kõrvalehitistega jne. Talu on pikk kolme korstnaga puuehitis. Selles „Antin talo“ avaras õues, mis on ümber piiratud kõrvalehitistega, nagu tallid, laudad, aidad j. m., esitatakse suvekuudel vabaõhu-näitemänge ja rahvatantse. Ent nüüd, jaanipäeva õhtul, kajas siin võimsalt eesti laul!

*

Pühapäeval ja esmaspäeval näidati kodumaa külalistele Soome pealinna vaatamisväärsemaid kohti: käidi Ateneumis, Rahvamuuseumis, loomaaias, parlamendimajas, krematooriumis ja Helsingi linna kaunil kalmistul. H. E. Seltsi liikmed olid ekskursiooni juhtideks ning igas peatuskohas anti lühidalt seletusi. Väga meeldivaks külalistele kujunes kahetunnine laevasõit skääridesse. Imestati seda saarteküllust, kõrgeid graniitkaljumägesid, nägusaid villasid, Soome suvisid loodusevõludid jne.

*

Kolmel õhtul, 24., 25. ja 26. juunil, leidsid H. E. Seltsis aset meeleoluküllased koosviibimised. Päevaste käimiste ja vaatamiste järele tuldi õhtul külastama seltsi. Meie seltsi ruumid ei ole varem kunagi sisaldanud nii suurel arvul kodumaa külalisi, noort ja rõõmsat elu, kui neil õhtuil. Noorus lõbutses, laulis, tantsis. Vanemad inimesed istusid laudade ümber ning viitsid aega vesteldes.

27. juunil kl. 10.30 lahkusid kodumaa külalised lauluhelidega, viies kaasa kaunimaid mälestusi Kaljuvallast.

A. J.

Riia eestlaste elust.

10. juunil k. a. külastas Riia eestlasi Kuressaare teatri näitetrupp, kes andis REHA saalis võõrusetenduse, kandes ette Särev-Mälgu dramatiseeringu 8 pildis „Õitsev meri“. Vaatamata ilusatele suveilmadele oli pealtvaatajaid kogunenud umbes 300 ümber, kellele külaliste esmajärguline ettekanne tõsiselt naudingut pakkus.

Võõrusetendusel viibisid ka Tallinnast majandusministeeriumi ja Kuressaare eesti seltsi ekskursioonide liikmed, mis andis etendusele järgnevale ballile suurt elevust.

22.—25. juunini korraldas Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisselts huvireisi Pärnu laulupeole ja Viljandisse. Osa võtsid ühes seltsi laulukooriga umbes 60 seltsiliiget. Pärast ilusaid läbielamusi Pärnu laulupeol, millest ka seltsi laulukoor osa võttis, sõideti 25. juunil Sindi ja Tori kaudu Viljandisse.

Viljandis tutvuti kohaliku muusikamehe J. Punga kaasabil lossivaremetega ja muude vaatamisväärsustega.

Tagasisõidul oli peatus kaunis Karksi mäestikus ja hilja öösel jõuti tagasi Riiga, tuues kaasa ilusaid mälestusi kodumaalt.

Referaat Riia Eesti Klubis.

Riia Eesti Klubi pidas 16. mail esimese poolaasta viimase koosviibimise, kus refereeris hr. V. Kruus teemal „Rahvusvahelise kaubanduse viise enne ja nüüd“. Referaat oli väga huvitav ja ilusaks lõpp-punktiiks hooaja tegevusele.

Mitmesugust.

SAABUNUD JA LAHKUNUD VÄLISEESTLASI.

Väliseestlaste kodumaale saabumise kõige elavamaks kuuks kujunes tänavu vist juuni. Saabusid mõned P.-Ameerika eestlaste ekskursioonid Rootsi-Ameerika ja Poola liinidel ning käesoleva aasta esimene ešelon Brasiilia eestlasi. Niihästi ekskursioone kui ka Brasiilia eestlasi võttis vastu Välis-Eesti Ühingu.

Rootsi-Ameerika liiniga saabusid 13. juunil P.-Ameerikast kodumaale: pr. Natalie Martinoff, prl. Anna Põlde, Leonard Rost, Alfred Sigus, pr. Maria Steinberg, pr. Elvine Sudrik, Ilmar Sepp, pr. Herta Väljaots, Mikael Viitong ja pr. Minni Green oma poja Georg'iga.

Sama laevaliiniga saabusid 23. juunil P.-Ameerikast: proud Hilda Kopper ja Anna Lossman ning preilid Aleksandra Meindorf ja Alvine Jaakson.

Rootsi-Ameerika liiniga siirdusid P.-Ameerikasse prl. Salme Lohvart, prl. Luise Ula ja Karl Laanes.

Gdynia-Ameerika liini laevaga „Batory“ saabusid 16. juunil otse Tallinna järgmised P.-Ameerika eestlased: peakonsul Karl Kuusik oma abikaasa Maryga, poja Charles-Lembituga ja tütre Marie-Janette'iga, Martin Andreson, pr. Elsie Andreson, Aleksander Jurke, Leontine Karm ja Liisa Takenberg.

Norddeutscher Lloyd Bremen'i liiniga saabus 2. juunil peale külaskäiku P.-Ameerikasse kodumaale tagasi prl. Elinor Rosen.

Narva kaudu saabus Nõukogude Venest Eestisse 12-a. Alfred Vennike, kelle vanemad Venemaal surid.

Juuni algul saabus kodumaale 1905. a. tegelane Aleksander Laas, kes kaumat aega on elanud New Yorgis.

A.-S. „Eesti Reisibüroo“ kaudu alustasid juunis pikka teekonda Austraaliasse Emmy Tannenthal ja Marika Teder, Buenos Airesesse — pr. Karola Puiat ja New Yorki — Jakob Margolin.

17. juunil kodumaale tagasijõudnud Brasiilia eestlaste ešelonil kuulusid: Marie Rotmeister; Märt ja Maria Rõppo; Johannes, Anna, Loreida, Eetel ja Kaljo Linnart; Johannes, Elfriede, Harald, Felix, Alfred ja Rudolf Künnap; Jaan ja Anna Soop; Johan ja Maria Paulus; Anton, Alma, Helene ja Gustav Imberg; Peeter ja Kristina Tal; Arnold, Helmi, Voldemar ja Albert Fridolin; Julius ja Luise Lallo; Johannes ja Elise Rakman; Johannes Öunman; Voldemar, Johanna ja Aino Tikkas; Andrei, Aliide

ja Ingrid Kaupponen; August, Minna ja Erika Sutt; Viktor ja Ludmilla Tomp; Maria Luttein; Juuli, Evald, Alma ja Aldo Kvarnström; Salme Veit; Arnold, Arkadia ja Valter Kvarnström; Aleksander, Jenny, Laine ja Juuli Ugur; Leena Reiman; Emma Rääbis; Leonhard, Agnetta ja Kuno Oja; Anette Beckman; August ja Alvine Ugur; Erich-Aleksander Krebes ja Kaarel Jürisberg.

VÄLIS-EESTI ÜHINGU TEATED.

Käesoleva aasta suvine hooaeg väliseestlaste liiklemises tõi rohkesti tegevust Välis-Eesti Ühingu.

Juunikuus võeti vastu mitu eestlaste ekskursiooni P.-Ameerikast, kes saabusid mereteel, ning ühe järjekordse rohkearvulise grupi Brasiilia eestlasi, kes tulid Gdynia kaudu raudteel.

Nagu möödunud aastalgi, aitas Ühingu võimaluse piires kaasa Brasiilia eestlaste elujärje korraldamisel kodumaal, muretsetes neile kortereid ja tööd. Seekordsed Brasiilia eestlased olid aga üldiselt majanduslikult paremal järjel ja, tänu sellele, tuli ühingul võimaldada abi vaid mõnel üksikul juhul.

*

Välis-Eesti Ühingu korraldas 9. juunil oma liikmetele ja kodumaal viibivatele väliseestlastele väljasõidu Kose-Lükatile. Vaatamata mitmekesisele ning mitmest maailmakaarest kokkutulnud rahvaliihmeile kujunes väljasõit ja viibimine rohelises õige üksmeelseks ja lõbusaks pühapäeva nautinguks.

Kui soovijaid leidub ja kui ilmastik lubab, kavatseb Ühingu käesoleval suvel korraldada veel ühe pikema väljasõidu.

*

Välis-Eesti Ühingu liikmeks on võetud vastu:

Feldmann, Alexander, ärimees, Riga. Kappet, Karl, tööhataja, Buenos Aires.

Kodrau, Erika, New York City. Lapp, Herman, farmer, Eckville, Canada.

Toots, Rudolf, raudteeametnik, Venado Tuerto, Argentiina.

LUDVIG JUHT SAABUB AUGUSTIS KODUMAALE.

Eesti kontrabassi-kunstnik Ludvig Juht teatas Välis-Eesti Ühingu, et ta sõidab augustis kodumaale. Eestisse loodab L. Juht jõuda augusti lõpul. Oma kuujalalise puhkuse kavatseb ta veeta kodukülas, Aakres.

LÄTI EESTLASTE OSAVÕTT EESTI PIDUSTUSTEST.

Juuni keskel toimunud Eesti Mängudele sõitis 14-liikmeline Aluksne eestlaste ekskursioon Peeter Kukke juhatusel. Külalised viibisid Tallinnas kolm päeva.

Pärnu laulupeost võttis jaanipäeval osa Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi laulukoor L. Jakobsoni juhatusel, kes L.-Eestis korraldas kahel bussil ringsõidu. Ka 38-liikmeline Aluksne Eesti Haridusseltsi segakoor Karl Veberi juhatusel võttis osa Pärnu laulupeost.

JAAPANI EESTLASTE KINGITUS EESTI VAESLASTELE.

Juuli algul tõi eestistunud jaapanlanna pr. Teede Jaapanist kaasa kaks kohvritäit pruugitud riideid, mis määratud toetuseks Eesti puudustkannatavatele lastele. Riideid annetas Jokohama eestlane pr. Elisabeth Kivi.

Välis-Eesti Ühing andis saadetise edasi Eesti Punasele Ristile.

KIRJANDUSLIKKE UUDISEID.

O.-ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUSE“
VÄLJAANDEL ILMUSID:

O. Luts: *Kogutud teosed XXIV.* „Lübituule ja vee“. Kaas E. Kollomilt. Hind broš. kr. 3.25, paremal paberil kr. 3.35, köites paremal paberil kr. 4.30.

Dr. phil. W. Freymann: *Filosoofia peaküsimusi.* Toimetanud prof. dr. K. Ramul ja dots. dr. W. Freymann. Hind broš. kr. 1.50.

KURSISEDEL.

13. juulil 1939.

	Ost.	Müük.
1 Ingl. naelsterl.	Ekr. 18.11	Ekr. 18.35
1 USA dollar	„ 3.85	„ 3.92
100 Prantsuse fr.	„ 10.21	„ 10.41
100 Saksa riigim.	„ 154.80	„ 157.—
100 Soome marka	„ 7.98	„ 8.10
100 Läti latti	„ 61.—	„ 63.—
100 Belgia belgat	„ 65.55	„ 66.55
100 Itaalia liiri	„ 20.29	„ 20.64
1 Austraalia naelst.	„ 13.75	„ —
1 Nõuk. Vene rubla	„ —	„ —.69
1 Argentiina peso	„ —.90	„ —
100 Brasiilia milreisi	„ 19.50	„ —

ÕIENDUS MAG. J. LUKATSI KIRJUTISE ASJUS.

„Välis-Eestis“ nr. 3 s. a. mag. J. Lukatsi kirjutises Uus-Meremaalt on lk. 73, kus kirjutatakse villa läheduses kasvavast kahest „hiigelpalmist, millede tüve ümbermõõt võis olla vähemalt 72 jalga ning eluiga kuni 1200 aastat“, mõeldud on hiigelpauripuid, mis kasvavad Waitakere põlismetsaga kaetud mägestikus, millele avaneb vaade kahe palmi alt villa õuel. Kirjutise autor palub seda õiendada.

Ühtlasi teatab hr. Lukats, et ta on nüüd Aucklandist lõplikult ära kolinud Uus-Meremaa pealinna Wellingtoni, kus ta aadress nüüdsest peale on G. P. O., Wellington, N. Z.

Tellige välis- ja kodueestlaste ühist ajakirja

«VÄLIS-EESTI»

Tellimishind aastas U. S. A. \$ 1. —
välismaal, Ekr. 2.50 kodumaal.

**Välis-Eesti Ühingu müügil endised «Välis-Eesti»
aastakäigud brošüüritult ja kalingurköites.**

Vastutav toimetaja: Ernst Jürgens, tegevtoimetaja: Ed. Riisna; talitusjuht B. Tiido.

Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord.
Tellimishind: välismaal \$ 1.— (Ekr. 3.75 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas); Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 449-43.
Tallinnas, 17. juulil 1939. a. O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas, 1939. a.

Eesti Mehaanilise Puutööstuse Aktsia Selts

A. M. LUTHER

Saaduste müügi kohad:

Tallinnas: V. Posti 9, tel. 446-16.

Pärnu mnt. 69, tel. 482-60.

Tartus: E. W. Jürgens, Ülikooli 2, tel. 7-88.

Pärnus: A/S Heinr. Puls, Kuninga 19, tel. 2-56.

A/S Jaak Puhk & Põjad, Pikk 6, tel. 1-90.

Viljandis: Eestimaa Põllumajanduse Kaubamaja

E. Wohrmann & Ko, Lossi 30, tel. 1-59.

Petseris: Paul Mägi & E. Nassar, Turupl. 16, tel. 1-15.

Võrus: Joh. Salveste, Jüri 24, tel. 1-32.

*Kes palju tahab,
valib ainult ühe!*

Kes tahab peale päevauudiste näha elu tema mitmekesistes avaldustes, kes otsib kirjutisi mitmelt huvialalt, kes tahab teada kõiki kodumaa sündmusi, kes oskab hinnata mõnusat nalja ja häid jutte, see

tellib ainult „Rahvalehte“

„Rahvaleht“ maksab tellides välismaale 1,15 dollarit kuus.

Address: Tallinn, Estonia, Pikk 54-58.

